

## TEBLİĞ

Tarım ve Orman Bakanlığında:

**KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİ KAPSAMINDA TARIMA DAYALI  
YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ HAKKINDA TEBLİĞ  
(TEBLİĞ NO: 2024/43)**

**BİRİNCİ BÖLÜM****Başlangıç Hükümleri****Amaç**

**MADDE 1-** (1) Bu Tebliğin amacı; kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonunun sağlanması için aile işletmeciliği faaliyetleri ile mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, kırsal ekonomik altyapının güçlendirilmesi, tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımının yaygınlaştırılması, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması ve kırsal toplumda yerel kalkınma kapasitesinin oluşturulmasına katkı sağlanması için yeni teknoloji içeren yatırımların desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

**Kapsam**

**MADDE 2-** (1) Bu Tebliğ, üretici örgütleri ile kadınlar ve genç girişimciler öncelikli olmak üzere gerçek ve tüzel kişilerin tarıma dayalı ekonomik ve kırsal ekonomik altyapı faaliyetlerine yönelik yatırımları için yapılacak hibe ödemelerine ilişkin hususları kapsar.

**Dayanak**

**MADDE 3-** (1) Bu Tebliğ; 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesi ile 27/7/2020 tarihli ve 2800 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar ve Kırsal Ekonomik Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

**Tanımlar**

**MADDE 4-** (1) Bu Tebliğde geçen;

- Aynı katkı: Başvurusu yapılan yatırımın tamamının gerçekleştirilmesi için hibeye esas tutar dışında tamamı yatırımcı tarafından karşılanacak tutarı,
- Bakanlık: Tarım ve Orman Bakanlığını,
- Bakıcı evi: Hayvan yetiştiriciliği ve su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırımlarda çalışanların barınma ihtiyacına yönelik yapılacak yapıyı,
- Genç girişimci: Başvuru tarihi itibarıyla, 18 yaşını doldurmuş, 41 yaşından gün almamış gerçek kişiyi,
- Genel Müdürlük: Tarım Reformu Genel Müdürlüğünü,
- Gerçek kişi başvurusu ve yatırımı: Belirlenmiş nitelikleri taşıyan birey tarafından yapılacak başvuru ve gerçekleştirilecek yatırımı,
- Hastalıktan ari işletme: Koruyucu tedbirlerin alınarak işletmedeki hayvanların sığır tüberkülozu ve sığır brusellozu hastalıkları yönünden ari olduğunun onaylandığı işletmeyi,
- Hibe destek sistemi: Projelere ait iş ve işlemlerin yürütüldüğü online veri sistemini,
- Hibe sözleşmesi: Yatırımcı ile il müdürlüğü arasında imzalanan ve hibeden yararlanma esasları ile tarafların yetki ve sorumluluklarını düzenleyen sözleşmeyi,
- Hibeye esas proje tutarı: Bu Tebliğde belirtilen kriterleri sağlayan hibe desteği verilecek uygun maliyetler toplamını,
  - İl koordinatörü: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu il koordinatörünü,
  - İl koordinatörlüğü: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu il koordinatörlüğünü,
  - İl proje değerlendirme komisyonu: Vali yardımcısı başkanlığında; Bakanlık il müdürü ve il müdür yardımcısı, il özel idaresi genel sekreteri/sekreter yardımcısı, çevre, şehircilik ve iklim değişikliği il müdürü/il müdür yardımcısı, ticaret il müdürü, sanayi ve teknoloji il müdürü/il müdür yardımcısı, ilden sorumlu il koordinatörü ile ihtiyaç duyulması halinde proje konusuna göre belirlenen diğer ilgili üniversite, sivil toplum kuruluşu ve kamu kurumu temsilcilerinden en az beş kişiden oluşturulan ve bu Tebliğ kapsamında ilinde yapılan proje başvurularını değerlendiren komisyonu,
  - İl proje yürütme birimi: İl düzeyinde programın tanıtımından, projelerin uygulamasından, ödeme icmal tablolarının veya listelerinin hazırlanmasından, onaylanmasından ve tamamlanan projelerin izlenmesinden sorumlu olan, yapılacak iş ve işlemleri il müdürlüğü adına yürüten, ilgili şube müdürü, proje kontrol görevlileri, ilden sorumlu il koordinatörlüğü personeli ile gerektiğinde il müdürlüğü ve diğer kamu kurumu personelinin valilik oluruyla görevlendirilmesi ile oluşturulan en az üç kişilik birimi,

- l) İl/ilçe müdürlüğü: Bakanlık il/ilçe müdürlüklerini,
- m) İlerleme raporu: Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra yatırımcı tarafından hazırlanarak dört ayda bir il müdürlüğüne teslim edilen iş gerçekleştirme raporunu,
- n) İzleme süresi: Nihai ödemenin yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık süreyi,
- o) Kapalı ortamda bitkisel üretim ünitesi: İçerisinde bitkinin gereksinim duyduğu ışık, ısı, nem, hava akışı, karbondioksit (CO<sub>2</sub>), bitki besin maddeleri gibi çevre koşullarının yapay yollarla kısmen ya da tamamen oluşturulup denetim altında tutulduğu, aynı üreticinin tasarrufunda bulunan yüksek tünel, sera, çadır ile betonarme, çelik, plastik ve benzeri yapı elemanları kullanılarak yatay veya dikey olarak inşa edilmiş birbirinden bağımsız kapalı üretim ortamını,
- ö) Kapasite artırımına yönelik yatırım: Faal olan, yapı kullanma izin belgesi olan, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile işletme kayıt/onay belgesi ve benzeri yasal izin ve ruhsatlar başvuru sahibi adına olmak üzere yasal izinleri alınmış, Program kapsamında yer alan yatırım konularında faaliyet gösteren ve gerekli olması halinde en fazla %60'a kadar inşaat giderlerini kapsayan yatırımı,
- p) Kırsal alan: Köy, belde, kırsal mahalle, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından kır veya orta yoğun kent olarak tanımlanmış yerleşim birimlerinden herhangi birini,
- r) Kırsal mahalle: Köy veya belde belediyesi iken mahalleye dönüşen ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde bulunup sosyo-ekonomik durumu, şehir merkezine uzaklığı, belediye hizmetlerine erişebilirliği, mevcut yapılaşma durumu ve benzeri hususlar dikkate alınarak ilgili ilçe belediye meclisinin kararı ve teklifi üzerine büyükşehir belediye meclisinin en geç doksan gün içinde alacağı karar ile kırsal yerleşim özelliği taşıdığı tespit edilen mahalleleri,
- s) Kısmen yapılmış yatırımların tamamlanmasına yönelik yatırım: Belli bir tarımsal ürünün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması ile tarımsal üretime yönelik, yapı ruhsatı ya da yapı kullanma izin belgesi başvuru sahibi adına alınmış, inşaatı yarım kalmış tesislerin inşaatının tamamlanması ve gerekli makine ve ekipmanının alınması ya da inşaatı tamamlanmış ancak üretime geçmemiş tesislerin makine ve ekipman alımlarını içeren projeyi,
- ş) Merkez proje değerlendirme komisyonu: İl proje değerlendirme komisyonu tarafından yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda teklif edilen proje başvurularını, bu Tebliğde yer alan esaslar doğrultusunda ve üretim planlaması kapsamında değerlendiren, yatırım bütçelerini belirleyen, illerin katsayılarını hesaplayarak bütçenin bu katsayı oranında il bazında dağılımını yapan, referans fiyat listelerini oluşturan ve Genel Müdürlükçe aralarında ilgili genel müdür yardımcısı ve daire başkanının bulunduğu en az beş kişiden oluşturulan komisyonu,
- t) Mikro, küçük ve orta ölçekli işletme: 24/5/2023 tarihli ve 7297 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliğinde tanımlanmış olan işletmeleri,
- u) Mücbir sebep: Taraflardan birinin sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmesine engel teşkil edebilecek nitelikte olan deprem, yangın, sel gibi doğal afetler, kanuni grev, genel salgın hastalık, savaş, ayaklanma, kısmi veya genel seferberlik ilanı gibi kişilerin önceden öngörebilmelerine olanak bulunmayan ve bu nedenle önüne geçilmesi mümkün olmayan, dış etkiler sonucu meydana gelen ve ayrıca kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilecek belgelerle belgelendirilebilen istisnai bir durum veya olayı,
- ü) Nihai rapor: Yatırımcı tarafından yatırıma ait tüm uygulamaların tamamlanmasını takiben son ödeme talebi evrakı ile birlikte hazırlanıp il müdürlüğüne teslim edilen rapor,
- v) Ödeme icmal tablosu: Yalnız bir yatırıma ait olan o dönemin inşaat ödemeleri ile makine, ekipman ve malzeme ödemelerini kapsayan tabloyu,
- y) Program: Kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi programını,
- z) Proje: Hibe desteğinden yararlanabilmek için belirlenmiş nitelikleri sağlayan gerçek ve tüzel kişilerin başvuru konusu olan tesise ait gerçekleştirecekleri vaziyet planı ile tesisin ihtiyaçlarına göre elde edilen verilere dayanılarak hazırlanan ve yapı aplikasyon projesi/mimari proje, peyzaj projesi, statik proje, mekanik tesisat projesi, makine yerleşim planı ve elektrik tesisat projeleri ile maliyet hesapları dâhil her türlü ayrıntıyı içeren ve ilgili meslek odalarına kayıtlı teknik personel tarafından onaylanmış projeyi,
- aa) Proje kontrol görevlisi: Bakanlık tarafından projeye kapsamında resmi kontrol yetkisi verilen personeli,
- bb) Proje toplam tutarı: Program kapsamında hibeye esas proje tutarı ile tamamı yatırımcı tarafından karşılanacak aynı katkı tutarlarının toplamını,
- cc) Referans fiyat: Genel Müdürlükte merkez proje değerlendirme komisyonu, il müdürlüklerinde ise oluşturulan referans fiyat komisyonu tarafından belirlenerek listeler halinde yayımlanan makine ve ekipman fiyatı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı inşaat ve tesisat birim fiyatlarını, anılan Bakanlığın listesinde yer almaması halinde diğer kamu kurum ve kuruluşları poz listelerinde yer alan fiyatları,
- çç) Referans fiyat komisyonu: İl müdürlüklerinde il müdür yardımcısı başkanlığında en az üç kişiden oluşturulan komisyonu,
- dd) Resmi kontrol: Bu Tebliğ kapsamındaki faaliyetlerin bu Tebliğ hükümlerine uygunluğunun doğrulanması için il proje yürütme biriminin verilen yetki çerçevesinde gerçekleştirdikleri izleme, gözetim, denetim ve benzeri kontrolleri,
- ee) Şebekeden bağımsız (off-grid) sistem: İşletmenin öz tüketimi için kullanılacak, şebekeye bağlı olmayan güneş enerjisi sistemini,

ff) Tarımsal amaçlı örgüt: 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulmuş olup Bakanlık görev alanında faaliyette bulunan tarımsal amaçlı kooperatifleri, 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, 15/5/1957 tarihli ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu, 31/10/2006 tarihli ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu kapsamında kurulan organizasyonları, 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna göre kurulmuş kooperatifler ile 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun ilgili maddelerine göre kurulan ıslah amaçlı yetiştirici birlikleri ile bunların üst birliklerini, 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununun ilgili maddelerine göre kurulan birlikleri,

gg) Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi (TDİOSB): 25/11/2017 tarihli ve 30251 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliğinde tanımlanmış olan bölgeleri,

ğğ) Tarımsal üretime yönelik sabit yatırımlar: Büyükbaş, küçükbaş, kanatlı hayvan ile su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar, kapalı ortamda bitkisel üretim tesisi yapımı ve kültür mantarı üretimine yönelik sabit yatırım tesislerini,

hh) Tarımsal ürün: Bitkisel ve hayvansal ürünler ile su ürünleri alanında elde edilen her türlü işlenmemiş ham ürünleri,

ıı) Tatbikat projesi: Başvuru konusu olan tesisin ihtiyaçlarına göre arazi ve zemin etütleri yapılmış, statik projesinin tüm inşai ölçülerini, tesisat projesinin inşaatı etkileyen bütün elemanlarını, imalat detaylarına uygun ölçü ve karakterde mimari elemanlarını, detaylarla ilgili referanslarını ve tüm detayları çizim teknikleri ile eksiksiz içeren, gerekli bütün ölçülerin, malzemelerin ve teknik özelliklerinin yer aldığı, yapı uygulama projesi/mimari proje, peyzaj projesi, statik proje, mekanik tesisat projesi, makine yerleşim planı ve elektrik tesisat projeleri ile maliyet hesapları dâhil her türlü ayrıntıyı içeren ve ilgili meslek odalarına kayıtlı teknik personel tarafından onaylanmış projeyi,

ii) Tedarikçi: Program kapsamında hibe sözleşmesi akdedilen başvuru sahipleri tarafından yapılacak satın alımlara makine ve ekipman sağlayan kişi ve kuruluşları,

jj) Teknoloji yenileme ve/veya modernizasyona yönelik yatırım: Faal olan, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile işletme kayıt/onay belgesi ve benzeri yasal izin ve ruhsatlar başvuru sahibi adına olmak üzere yasal izinleri alınmış, yapı kullanma izin belgesine sahip, Program kapsamında yer alan yatırım konularında faaliyet gösteren tesislerde teknoloji yenilemeyi kapsayan ve gerekli olması halinde en fazla %20'ye kadar inşaat giderlerini kapsayan yatırımı,

kk) Tüzel kişi başvurusu ve yatırımı: Belirlenmiş nitelikleri sağlayan bireylerin yasal olarak oluşturdukları ticari ortaklıklar tarafından yapılacak başvuru ve gerçekleştirilecek yatırımları,

ll) Uygulama rehberi: Bu Tebliğ kapsamındaki faaliyetlerin yürütülmesinde; uygulama esas ve usullerine ilişkin detayları belirlemek amacıyla, başvuru sahibi, yatırımcı, yüklenici/tedarikçi ve programın yürütülmesinden sorumlu Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı personelinin kullanımı için Genel Müdürlük tarafından hazırlanan rehberi,

mm) Uygulama sözleşmesi: Yatırımcılar ile proje kapsamında satın aldıkları makine, ekipman ve malzeme ile inşaat yapım işlerini sağlayan yükleniciler/tedarikçiler arasında yapılacak sözleşmeyi,

nn) Veri giriş sistemi: "www.tarimorman.gov.tr" internet adresi üzerinden ulaşılan başvuru sistemini,

oo) Yapı kayıt belgesi: 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda tarım arazisi olarak tanımlanan yerler dışında kalan arazilerde ve sadece mevcut yapıları belgeleme maksadıyla, ilgili mevzuatı gereği aranan koşullar saklı kalmak şartı ile 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun geçici 16 ncı maddesi kapsamında alınan belgeyi,

öo) Yatırımcı: Bu Tebliğ kapsamında proje hazırlayıp başvuruda bulunan ve başvurusu kabul edilerek hibe sözleşmesi imzalayan gerçek ve tüzel kişileri,

pp) Yatırımın niteliği: Yeni tesis, kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyonu,

rr) Yeni tesis: Uygulama rehberi yayımlanma tarihi itibarıyla yapı ruhsatı alınmamış veya alınmış olsa dahi inşaat ile ilgili herhangi bir faaliyette bulunulmamış, temelden yapılacak inşaat işleri ile makine ve ekipman alımını kapsayan, hibeye esas proje tutarının en fazla %80'i inşaat giderlerinden oluşan ve belirli bir tarımsal ürün grubunun işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması ile tarımsal üretim amaçlı sabit yatırım tesisini,

ss) Yenilenebilir enerji: Jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgâr enerjisini,

şş) Yüklenici: Hibe sözleşmesi imzalanan yatırım projesi kapsamında yatırımcılar tarafından satın alınacak makine, ekipman ve malzeme ile inşaat yapım işlerini sağlayan bağımsız gerçek ve tüzel kişiyi, ifade eder.

## İKİNCİ BÖLÜM

### Uygulama Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları

#### Genel Müdürlük

**MADDE 5-** (1) Bu Tebliğ kapsamındaki çalışmalarını Bakanlık adına Genel Müdürlük yürütür. Genel Müdürlük;

a) Program ile ilgili olarak tebliğ ve uygulama rehberini hazırlar.

b) Programın tanıtımını ve yatırımcıların bilgilendirilmesini sağlar. Program kapsamında yapılacak çalışmaların, idari, mali, mühendislik, çevresel ve teknik uygulamalarla uyumlu bir şekilde yürütülmesine destek verir.

c) Program ile ilgili olarak yıllık yatırım programı ve bütçe teklifi hazırlıkları, bu tekliflerin ilgili Bakanlık birimlerine iletilmesi ve kabulü için gerekli çalışmaları yapar.

ç) Program kapsamında il müdürlüğü tarafından onaylanan hak edişlerin tahakkuk işlemlerini yapar ve T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla ödenmek üzere Bakanlık Merkez Saymanlık Müdürlüğüne gönderir.

d) Programın etkin bir şekilde yürütülebilmesi için izleme, istatistiki çalışma ve gerektiğinde kontrol işlemlerini yapar veya yaptırır.

e) Programın yürütülmesinde görevli personele yönelik değerlendirme toplantıları veya eğitim programlarının hazırlanmasını ve düzenlenmesini sağlar.

f) İl proje değerlendirme komisyonunca değerlendirmesi yapılan başvuruları genel değerlendirme kriteri açısından inceler, tüm proje başvurularının nihai puanlarını belirler.

#### **İl müdürlüğü**

##### **MADDE 6- (1) İl müdürlüğü;**

a) Başvuru sahiplerine, başvuruların hazırlanması konusunda ihtiyaç duyulduğunda gerekli bilgilendirmeyi yapar. Programın tanıtımını ve yatırımcıların bilgilendirilmesini sağlar.

b) Program kapsamındaki çalışmaların Bakanlık adına bu Tebliğde belirtilen sorumlulukların idari, mali, hukuki, mühendislik ve çevresel uygulamalarla uyumlu bir şekilde yürütülmesini ve program kapsamında yapılacak tüm çalışmaların il bazında uygulanmasını, izlenmesini, sekretaryasını ve koordinasyonunu sağlar.

c) Veri giriş sistemine girilen her türlü bilgiden sorumludur. Bu Tebliğ kapsamında yapılacak bütün çalışmalara esas teşkil etmek üzere istenilen bilgileri ivedilikle ve zamanında veri giriş sistemine girer.

ç) Projelerin; bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesinin sağlanmasından, uygulamaya yönelik olarak düzenlenecek tüm belgelerin onaylanmasından ve birer suretinin muhafazasından sorumludur. Talep edildiğinde bu belgeleri Genel Müdürlüğe gönderir.

#### **İl proje değerlendirme komisyonu ve il proje yürütme birimi**

##### **MADDE 7- (1) İl proje değerlendirme komisyonu;**

a) Program kapsamında alınan hibe başvurularının idari uygunluğu ile başvuru sahiplerinin ve projelerin uygunluğunu kontrol eder, başvuruları proje değerlendirme kriterleri açısından inceler, tüm proje başvurularının puanlarını tespit eder, değerlendirme raporlarını ve sonuç tablolarını hazırlar, program teklif listelerini belirler.

b) Başvuruların; bu Tebliğ ve uygulama rehberine uygun olarak il düzeyinde değerlendirilmesinden sorumludur.

c) İl proje değerlendirme komisyonu kurulurken her bir asıl üye için bir yedek üye görevlendirilir.

##### **(2) İl proje yürütme birimi;**

a) İl düzeyinde programın tanıtımı, projelerin uygulanması ve tamamlanan projelerin izlenmesi ile 5488 sayılı Kanun, 5996 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuata göre kontrol, izleme, gözetim, denetim, doğrulama, tetkik, belge kontrolü, fiziksel kontrol ve yerinde kontrol ile ilgili olarak yapılacak iş ve işlemleri il müdürlüğü adına yürütür.

b) İl düzeyinde proje hazırlanması aşamasında potansiyel başvuru sahiplerini program hakkında ve proje başvurularının hazırlanması konusunda bilgilendirir.

c) Hibe sözleşmesi imzalanmadan önce; başvuru aşamasında veri giriş sistemine girişi yapılan bilgi ve belgelerle hibe sözleşmesi ve eklerinin uyumunu bu Tebliğ ve uygulama rehberinde yer alan esaslara göre uygunluğunu inceler. İnceleme sonucunu bir rapora bağlar, hibe sözleşmelerini düzenler ve hibe sözleşmesi imzalamaya yetkili il müdürüne sunar.

ç) Projelerin uygulamasını bu Tebliğ, yürürlükteki ilgili mevzuat ve bu amaçla Genel Müdürlük tarafından hazırlanan uygulama rehberi hükümleri doğrultusunda kontrol eder, izler ve değerlendirir. Ödeme taleplerini inceleyerek uygun olanları il müdürlüğünün onayından sonra Genel Müdürlüğe gönderir.

d) Yatırımları izleme süresi boyunca yılda en az iki kere yerinde kontrol eder ve bu kontrolü tutanağa bağlar.

(3) İl proje yürütme biriminde görevli personel, il proje değerlendirme komisyonunda görevlendirilemez.

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **Yatırım Konuları**

#### **Yatırım konuları**

**MADDE 8- (1)** Tarıma dayalı ekonomik yatırım konularında mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler için;

a) Tarımsal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırım konularında;

1) Tıbbi ve aromatik bitkilere yönelik yatırımlar,

2) Bitkisel ürünlere yönelik yatırımlar,

3) Hayvansal ürünlere yönelik yatırımlar,

4) Çelik silo konusuna yönelik yatırımlar,

5) Soğuk hava deposu konusuna yönelik yatırımlar,

hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

b) Tarımsal üretime yönelik sabit yatırım konularında;

1) Kapalı ortamda bitkisel üretime yönelik yatırımlar,

2) Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,

- 3) Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
- 4) Kanatlı hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
- 5) Kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlar,
- 6) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar,
- 7) Kanatlı hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar,

hibe desteği kapsamında değerlendirilir.  
c) Bu Tebliğ kapsamında bulunan konularla ilgili yenilenebilir enerji kaynakları kullanımına yönelik yatırımlar hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

ç) Su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırım konularında;

- 1) Denizlerde yetiştiricilik,
  - 2) İç sularda yetiştiricilik,
  - 3) Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinde yetiştiricilik,
- hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

d) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübre işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırım konularında;

- 1) Hayvansal orijinli gübre,
  - 2) Bitkisel orijinli gübre,
- tesisleri hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(2) Kırsal ekonomik altyapı yatırım konularında mikro ve küçük ölçekli işletmeler için;

- a) Aile işletmeciliği faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik altyapı yatırımları,
  - b) Arıcılık ve arı ürünlerine yönelik yatırımlar,
  - c) Bilişim sistemleri ve eğitimi yatırımları,
  - ç) El sanatları ve katma değerli ürünlere yönelik yatırımlar,
  - d) İpek böceği yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
  - e) Su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
  - f) Tarımsal amaçlı örgütler için makine parkı yatırımları,
  - g) Tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
- hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

#### **Uygulama illerinin yatırım konuları**

**MADDE 9-** (1) 81 ilde; bu Tebliğde belirtilen yatırım konularından tümü veya bir kısmı, illerin sektörel önceliklerine ve üretim planlamasına göre Bakanlıkça belirlenerek uygulama rehberi ile başvuru öncesinde ilan edilir ve hibe desteği kapsamında başvurular kabul edilir.

#### **Genel hususlar**

**MADDE 10-** (1) Bu Tebliğde belirtilen yatırım konularından il bazında hangilerinin uygulanacağı Bakanlıkça belirlenerek başvuru öncesinde uygulama rehberinde ilan edilir.

(2) Tarımsal ürünlerin depolanmasına yönelik başvurularda sadece çelik silo ve soğuk hava deposu konularında ve yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(3) Kapalı ortamda bitkisel üretim konusunda yeni tesis ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(4) Kanatlı hayvan yetiştiriciliği konusunda üretim planlaması kapsamında kanatlı eti üretimi amaçlı yetiştiricilikte planlı üretim bölgesi olarak belirlenen illerde kanatlı eti üretimine yönelik başvurular dışında sadece kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(5) Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda tarımsal üretim planlaması kapsamında tarımsal açıdan yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun Bakanlık tarafından tespit edildiği 26/9/2024 tarihli ve 32674 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bitkisel Üretim Yönelik Desteklemeler ile Diğer Bazı Tarımsal Desteklemelere Ödeme Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2024/31)'in 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (yyyy) bendinde belirtilen havzalarda yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(6) Tarımsal üretim planlaması kapsamında yer alan illerde, tarımsal üretim planlamasında belirtilen ürünlerde sunulan projeler artı puan verilerek öncelikli olarak değerlendirilir.

(7) Tarımsal üretim planlaması kapsamında su kısıtı olmayan, mera vasfı ve kaba yem üretim potansiyeli yüksek olan ve süt veya besi havzası oluşturmak amacıyla Planlama Bölgesi illeri olarak belirlenen iller uygulama rehberinde belirtilir.

(8) Tarımsal üretim planlaması kapsamında kanatlı eti üretimi amaçlı yetiştiricilikte planlı üretim bölgesi olarak belirlenen iller uygulama rehberinde belirtilir.

(9) Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda, yatırım yerinin tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde yer alması halinde tüm yatırım niteliklerinde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(10) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimhanelerine yönelik yatırımlar konusunda Ek-3'te belirtilen illerde yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde yapılan başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(11) Su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırım konularında yapılacak başvurular hariç yatırım yeri sadece tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi veya kırsal alanda ise başvuru yapılabilir.

(12) Kapalı ortamda bitkisel üretim, bitkisel ürünlere yönelik yatırımlar, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve hayvansal ürünlere yönelik yatırımlarda, değerlendirme sonucunda uygun kabul edilen başvurularda, aldığı puana bakılmaksızın öncelikle, yatırım yeri tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde bulunan projelere hibe desteği verilir. İlin bütçesi dâhilinde uygun kabul edilen diğer projeler puan sıralaması göz önünde bulundurularak hibe desteğinden faydalandırılır. Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin bulunduğu iller Ek-2'de yer almaktadır.

(13) Kabuk kırılma işlemine tabi tutulmuş sert kabuklu meyveler hariç, tarımsal ürünlerin işlenmesi kapsamında, başka bir yatırım tesisinde ilk işlemesi yapılan mamul ürünün ikincil işlenmesine ve paketlenmesine yönelik yatırım teklifleri ile yurt dışında üretimi yapılan ürünlerin işlenmesine ve paketlenmesine yönelik yatırımlar hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(14) Un, yem ve kütlü pamuk konusunda sadece kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir. Ancak 6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle zarar gören ve afet bölgesi ilan edilen illerde un ve yem konusunda tüm niteliklerde yapılacak başvurular hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(15) Çay ve fındık konusunda sadece yaş çay ve fındık üretiminin yapıldığı illerdeki başvurular kabul edilir.

(16) Su ürünleri konusunda yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğinde proje sunan yatırımcıların, ön izin belgesi almak için il müdürlüğüne vermiş oldukları kayda girmiş dilekçenin bir nüshasını başvuru aşamasında sunmaları gerekir. Su ürünleri üretimine yönelik uygulanan projelerin hibe ödemesinin yapılması için 29/6/2004 tarihli ve 25507 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği gereği, tesisin onaylı projesindeki yatırımların tamamlanması ve üretime başlamasından sonra tesis adına düzenlenmesi gereken su ürünleri yetiştiricilik belgesinin yatırımcı tarafından il müdürlüğüne ibraz edilmesi gerekir.

(17) Yatırımcılar bu Tebliğ kapsamında ülke genelinde sadece bir adet proje başvurusunda bulunabilirler. Tarımsal amaçlı örgütlerin tüzel kişi olarak proje başvurusunda bulunmaları, ortaklarının tüzel kişi veya bireysel olarak farklı yatırım konularında başvuru yapmalarına engel teşkil etmez.

(18) Bütün başvurularda başvuruya esas yatırım konusunun hibe desteği kapsamında değerlendirilebilmesi ve hibe desteğinden yararlanılabilmesi için, alınmış veya alınacak olan yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgelerinin ve/veya yapı kayıt belgesinin mutlaka başvuru konusu ile uyumlu olması gerekir. Ancak başvuru sahibinin yatırım yerinin bağlı olduğu belediyeden/il özel idaresinden alacağı yapı ruhsatı almasına gerek olmadığına dair yazıyı sunması halinde yapı ruhsatı istenmez. Ayrıca aile işletmeciliği faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik yatırımlarda kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde, inşai faaliyet içermeyen makine ve ekipman alımları için başvuru yapılması durumunda il/ilçe müdürlüklerinden alınacak kapasite bildirir belge sunulması halinde Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanım İzin/Yapı Kayıt Belgesi şartı aranmaz.

(19) Bakanlığın vermiş olduğu yatırım bazlı herhangi bir hibe desteğinden yararlanmış yatırımcılardan/tesislerden izleme süresinin bir yılını tamamlamış olanlar; kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğinde proje başvurusunda bulunabilirler. Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurular hariç yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda, yatırımcı, izleme süresi devam ederken aynı alt konuda tekrar başvuruda bulunamaz. Alt konular, Ek-4/A ve Ek-4/B'de yer alan sektörel bazda proje konusu ve kodları tablosunda belirtilir. Bu fıkrada belirtilen süre kısıtları mücbir sebep kapsamında fesih işlemi uygulanmış yatırımcılar için uygulanmaz.

(20) Kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında makine parkları için sadece tarımsal amaçlı örgütler hibe desteğinden faydalanabilir.

(21) Kiralanmış bir mülk üzerinde yapılacak yatırımlar da uygun yatırımlardır. Kiralama süresinin, başvuru süresi içerisinde başlamak üzere en az yedi yılı kapsaması ve yatırımcının hibe sözleşmesi imzalanması aşamasında noter onaylı kira sözleşmesini ibraz etmesi gerekir. Nihai raporda ödeme talep dosyası ekinde üst hakkı veya kiralamanın tapuya şerh edilme şartı aranır. Kira sözleşmesi yerine tahsis/kullanma izin/irtifak hakkı belgesi bulunması halinde bu belgeler ilgili kurum ve kuruluşun bağlı oldukları mevzuata göre alınır.

(22) Yatırım yeri hisseli ise; hissedarlardan birisinin başvuruda bulunması halinde diğer hissedarların yatırımcıya muvafakat verdiklerini, sahibi oldukları arsa üzerinde inşaat yapılmasına rızaları olduğunu ve tesis faaliyete geçtikten sonra en az yedi yıl süreyle tesisin faaliyetine engel olabilecek ölçüde başka bir tesis kurmayacaklarını beyan ettikleri taahhütnamenin başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi, noter onaylı taahhütnamenin ise hibe sözleşmesi aşamasında sunulması zorunludur.

(23) Mevcut kapalı ortamda bitkisel üretim tesislerinde ve tarımsal amaçlı örgütlerin sulama hizmetlerinin gerektirdiği elektrik enerjisini temin etmek amaçlı yenilenebilir enerji üretim tesisi konulu başvurularda teknik gerekçelerinin açıklanması ve ilgili mevzuata aykırı olmaması şartıyla, güneş enerjisi panelleri, mülkiyeti veya

kullanım hakkı başvuru sahibine ait olmak üzere yatırım yerine bitişik birden fazla parselde yer alabilir. Bu durumda enerji nakil hattı yatırımcı tarafından aynı katkı olarak karşılanır.

(24) Tarım arazileri üzerinde yapılacak yatırımlar için 5403 sayılı Kanun kapsamında alınan izin belgesi, başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenir. Uygulama rehberinde belirtilen istisnalar hariç, yapılacak başvurularda yatırım yeri izinlendirmeye tabi değil ise izin gerektirmediğine dair il müdürlüğünden alınan yazının başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi zorunludur.

(25) Tarıma dayalı ekonomik yatırımlar başlığı altında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan yetiştiriciliğine yönelik yatırım konularında yapılan başvurularda, 18/3/2010 tarihli ve 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu ile 5996 sayılı Kanun hükümlerine göre zorunlu olan biyogüvenlik tedbirleri de hibe kapsamında değerlendirilir.

(26) 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununa göre kurulmuş serbest bölgelerde yapılacak yatırımlar için başvuru kabul edilmez.

(27) Tesisin birden fazla bölüme ayrılarak her bölüm için ayrı ayrı başvuru yapılması durumunda hiçbir başvuru hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(28) Büyük bir projenin bölümler/üniteler şeklinde yapılmasına yönelik olarak hazırlanan projelerde hiçbir başvuru hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(29) Proje uygulaması ile ilgili mevzuat gereği alınması gerekli izin, ruhsat ve denetim işleri ile yapılması zorunlu olan tüm işlemlerin yerine getirilmesinden yatırımcılar sorumludur. İlgili mevzuat gereği alınması gerekli başvuru konusu ve niteliği ile ilgili izin ve ruhsatlar hibe sözleşmesi ekinde, tesis tamamlandıktan sonra alınması gerekli başvuru konusu ve niteliği ile ilgili izin ve ruhsatlar ise en geç nihai rapor ekinde sunulmak zorundadır. Yatırımcının, ilgili mevzuat gereğince alınması gerekli izin ve ruhsatları ilgili kurumdan kaynaklanan sebeplerle hibe sözleşmesi aşamasında sunamaması ve bu durumu belgelendirmesi halinde, yatırımcıya, il müdürlüğünün uygun görüşü ile söz konusu belgeleri temin ederek hibe sözleşmesi imzalaması için yirmi iş günü ek süre verilir. Mücbir sebepler hariç olmak üzere verilen ek süre içinde yatırımcının ilgili mevzuat gereği alınması gerekli yasal izin ve ruhsatları alamaması halinde hibe sözleşmesi imzalanmaz.

(30) Hibe sözleşmesi öncesi, yatırımcının satın alma işleri ile ilgili yüklenici/tedarikçilerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle satın alma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için ek süre talep etmesi halinde, il müdürlüklerince yapılacak inceleme sonucu durumu uygun mütalaa edilenler için projelerin bu Tebliğde belirtilen son tamamlanma tarihlerini geçmemeleri şartı ile hibe sözleşmesi imzalaması süresine ek olarak yirmi iş günü süre verilir. Mücbir sebepler hariç olmak üzere verilen ek süre içinde satın alma esaslarına uygun işlem gerçekleştirilemez ise hibe sözleşmesi imzalanmaz.

(31) Yatırımcının, alınması gerekli izin ve ruhsatlar ile satın alma işlerinin her ikisi için de ek süre talep etmesi halinde verilecek ek süre otuz iş gününü geçemez.

(32) Hibe sözleşmesinde yer alan hususlardan herhangi birinde değişiklik olması durumunda ek hibe sözleşmesi imzalanır.

## **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

### **Başvuru Sahiplerinde Aranacak Özellikler ve Hibe Desteğinden Faydalanamayacaklar**

#### **Başvuru sahiplerinde aranacak özellikler**

**MADDE 11-** (1) Bu Tebliğde belirtilen yatırım konularını gerçekleştirmek üzere hazırlanacak proje başvuruları gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılır.

(2) El sanatları ve katma değerli ürünler hariç, başvuru sahibi gerçek ve tüzel kişilerin, Bakanlıkça belirlenen başvuru konusu ile ilgili kayıt sistemine kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda son başvuru tarihinden önce; yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda ise en geç nihai rapor aşamasında kayıtlı olması ve izleme süresi sonuna kadar kaydının devam etmesi gerekir.

(3) Tüm yatırımlar için son başvuru tarihinden önce kurulan;

a) 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda tanımlanan kolektif şirket, limited şirket ve anonim şirketler,

b) Tarımsal amaçlı örgütler,  
tüzel kişi olarak başvurabilirler.

(4) Üçüncü fıkrada belirtilen kuruluşlar, kuruluş tüzüklerinde/ana sözleşmelerinde belirtilen faaliyet alanları ile ilgili yatırım konularına başvurabilirler.

(5) Üçüncü fıkrada belirtilen kuruluşların, proje başvurusu, hibe sözleşmesi imzalanması ve uygulamaların gerçekleştirilmesi konularında yetkili kurullarından son başvuru tarihinden önce karar almış ve bu kararın alındığına dair belgeyi proje başvurularında ibraz etmiş olmaları gerekir.

(6) Hibe desteklemelerinden, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kaynaklarından finansman sağlayan veya bağlantısı olan gerçek veya tüzel kişiler yararlanamaz. Başvuru sahiplerinin, başvuru aşamasında idari ve mali açıdan kamudan bağımsız olduklarına dair taahhünameyi sunmaları gerekir.

#### **Hibe desteğinden faydalanamayacaklar**

**MADDE 12-** (1) Bu Tebliğde açıklanan gerçek ve tüzel kişi haricindekiler ve kamu görevi yürütenler, Devlet memurları, kamu işçileri veya Devlet üniversitelerinde görevli öğretim görevlileri hibe desteğinden faydalanamazlar.

(2) Hibe sözleşmesi imzalayan ancak başvuruların alınmaya başladığı tarihe kadar yatırımını nihai rapora bağlayamayan, önceki tebliğler kapsamında hibe desteğinden yararlanmış ancak projesi fesih sürecinde bulunan yatırımcılar hibe desteğinden faydalanamazlar.

(3) Tarımsal amaçlı örgütler hariç, tüzel kişi ortaklarının gerçek kişi olması halinde ortaklar gerçek kişi olarak hibe desteğinden faydalanamazlar. Ayrıca tüzel kişi ortaklarının tüzel kişi olması halinde de tüzel kişi ortaklar ayrı olarak hibe desteğinden faydalanamazlar. Gerçek ve/veya tüzel kişiler kendileri hibe başvurusunda bulunmaları halinde oluşturdukları ya da oluşturacakları farklı tüzel kişiler/ortaklar ayrıca hibe desteğinden faydalanamazlar. Bu fıkrafta anılan gerçek/tüzel kişilerin sonraki dönemlerde yapacakları başvurular için bu Tebliğde belirtilen süre kısıtları uygulanır.

(4) İl özel idaresi ve belediye gibi kamu kurum ve kuruluşları, bunların vakıf ve birlik benzeri teşekkülleri ile içinde buldukları ortaklıkların başvuruları Program kapsamında değerlendirilmez.

(5) 30/6/2007 tarihli ve 26568 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tahsilat Genel Tebliği Seri: A Sıra No: 1 gereğince 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre vadesi geçmiş vergi borcu ile Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu bulunan yatırımcılar hibe desteğinden faydalanamazlar.

## **BEŞİNCİ BÖLÜM**

### **Hibeye Esas Proje Tutarları**

#### **Hibeye esas proje tutarı ve destekleme oranı**

**MADDE 13-** (1) Bu Tebliğde belirtilen tarıma dayalı ekonomik yatırım konularında hibeye esas proje tutarı; yeni tesis niteliğindeki başvurularda 20.000.000 Türk Lirası, kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda 18.000.000 Türk Lirası, kapasite artırımı, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda 16.000.000 Türk Lirası üst limitini geçemez. Hibeye esas proje tutarı alt limiti 8.000.001 Türk Lirasıdır. Bu limitin altındaki başvurular kabul edilmez.

(2) Bu Tebliğde belirtilen kırsal ekonomik altyapı yatırım konularında hibeye esas proje tutarı 8.000.000 Türk Lirası üst limitini geçemez. Hibeye esas proje tutarı alt limiti 100.000 Türk Lirasıdır. Bu limitin altındaki başvurular kabul edilmez.

(3) Başvuruların kabul edilmesi halinde; hibeye esas proje tutarının %50’sine hibe yoluyla destek verilir. Yatırımcılar hibeye esas proje tutarının %50’si oranındaki katkı payını, aynı katkıyı ve toplam tutara ait Katma Değer Vergisi (KDV)’nin tamamını kendi öz kaynaklarından temin etmekle yükümlüdürler.

(4) Hibe sözleşmesinde belirlenen hibeye esas tutar üst limit niteliğindedir. Hibenin nihai tutarı fiili gerçekleştirmeler sonucunda ortaya çıkar.

(5) Hibeye esas tutarın hibe desteği kısmı kamu kaynakları kullanılarak karşılandığı için yatırımcılar tarafından sağlanması gereken katkı payının finansmanında bu Tebliğde belirtilen katma değer vergisi istisnası ve faiz niteliğindeki destekler hariç, kamu kaynakları kullanılamaz.

(6) Proje bütçesi KDV hariç hazırlanır.

(7) Proje toplam tutarının; bu maddede belirlenen hibeye esas proje tutarını aşması durumunda, artan kısma ait işlerin yatırımcılar tarafından aynı katkı olarak finanse edilmesi ve yatırım süresi içerisinde tamamlanması gerekir. Bu durumun hibe başvurusu ile beraber taahhüt edilmesi şarttır.

## **ALTINCI BÖLÜM**

### **Proje Giderleri**

#### **Hibe desteği kapsamındaki proje gider esasları**

**MADDE 14-** (1) Bu Tebliğ kapsamında hibe desteği verilecek proje giderlerinin;

a) Yatırımcı ile imzalanan hibe sözleşmesinden sonra gerçekleştirilmesi,

b) Hibe sözleşmesi ekinde sunulan tatbikat projesinde belirtilmiş olması ve hibe desteği verilecek proje giderleri kapsamında yer alması,

c) Hibe sözleşmesi ekinde sunulan proje bütçesi tablosundaki hibeye esas proje giderlerinin, bu Tebliğde belirtilen limitlerin içerisinde kalması,

ç) Başvuruda öngörülen yatırım süresi içerisinde gerçekleşmesi, hibe desteği kapsamındaki giderlerin Bakanlık tarafından yayımlanan uygulama rehberinde belirtilen esaslara uygun olması ve belgelere dayandırılması,

gerekir.

#### **Gider kalemleri**

**MADDE 15-** (1) Bu maddede belirtilen gider kalemleri, bu Tebliğde belirtilen esaslar çerçevesinde, ilgili bölümlerde belirtilen istisnalar geçerli olmak kaydıyla hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(2) Yatırım uygulamalarına ait;

a) İnşaat işleri alım giderlerine,

b) Makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine,

hibe desteği verilir.

(3) Yatırımcılar tarafından, proje kapsamında satın alınacak ve hibe desteği verilecek tüm makine, ekipman ve malzeme alımları ile inşaat işleri bu Tebliğ ve bu Tebliğe bağlı olarak hazırlanan mevzuatta belirtilen esaslara uygun olarak yapılmış satın alımlar sonucunda belirlenen yüklenicilerle/tedarikçilerle yapılacak sözleşmeler kapsamında sağlanır.

(4) Projeyi oluşturan tüm gider kalemlerinin yeni ve kullanılmamış olması gerekir.

(5) Hibeye esas proje tutarını oluşturan, hibe desteği verilecek proje giderleri mutlaka teknik projeye ve piyasa etütlerine dayandırılır ve proje başvurularında ayrıntılı olarak belirtilir.

(6) Başvuruda bütçelendirilen inşaat, makine ve ekipman kalemlerinden bu Tebliğ, uygulama rehberi ve/veya teknik şartnamelere uygun olarak temin edilmeyen ve uygun harcama kapsamında kabul edilmeyen kalemler, ikinci el alımı olmamak ve uygulama rehberinde belirtilen oranı aşmamak şartı ile projenin amacına uygun olarak aynı katkı ile tamamlandığı takdirde hibe desteği kapsamında kabul edilen kalemlerden çıkarılıp başlangıçta belirlenen hibeye esas tutardan düşülerek hibe ödemesi yapılabilir.

(7) Yatırımcı, hibeye esas proje giderlerinden inşaat işleri ile makine ve ekipman alımlarını tek bir alım ya da farklı alımlar şeklinde gerçekleştirebilir.

(8) Yenilenebilir enerji olarak jeotermal kaynağın kullanılacağı yatırımlarda jeotermal kuyu için hibe desteği verilmez.

(9) Yenilenebilir enerji olarak jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgâr enerjisi kullanılacak bütün yatırım konularında yenilenebilir enerji üretimi mevcut veya bu Tebliğ kapsamında kurulacak tesisin kapasite/ekspertiz raporunda hesaplanan yıllık enerji ihtiyacının en az %51'ini, en fazla %110'unu karşılayacak şekilde projelendirilmesi halinde hibe desteğinden faydalandırılır. Elde edilen enerjinin, mevcut veya bu Tebliğ kapsamında kurulacak tesisdeki enerji ihtiyacının %110'unu aşması durumunda elde edilen toplam enerji ile tesiste ihtiyaç duyulan enerji oranlanarak hibe ödemesi yapılır. Bu oranların dışında kalan kısımlar aynı katkı olarak karşılanır.

(10) Yenilenebilir enerji olarak biyogaz, güneş ve rüzgâr enerjisi kullanılarak elektrik üretilecek bütün yatırım konularında enerjinin ulusal şebekeye bağlanması şarttır. Hibe ödemeleri, kapasite/ekspertiz raporunda hesaplanan yıllık enerji ihtiyacının en az %51'inin, en fazla %110'unun karşılanması amacıyla bağlantı sözleşmesinde belirtilen kurulu güç üzerinden yapılır.

(11) Bağlantı sözleşmesinde belirtilen kurulu gücün, bağlantı izni ve ruhsatı veren kurumdan kaynaklanan sebeplerle projede %51'in altına düşmesi ve bu durumun da resmî belgelerle tespit edilmesi halinde, yenilenebilir enerji üretim tesisi başvurularında hibe sözleşmesi, teminat yatırımcıya iade edilerek feshedilir. Yenilenebilir enerji üretimi, başvuruya esas yatırım projesinin bir ünitesi ise, projede enerji ünitesine ait giderler hibeye esas proje tutarından düşürülerek yatırımın geri kalan kısmı hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

#### **İnşaat işleri alım giderleri**

**MADDE 16-** (1) Program kapsamında hibe desteği verilecek inşaat işleri alım giderleri, projenin faaliyete geçmesi için kaçınılmaz olan inşaat işlerini kapsar.

(2) Yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda hibeye esas proje gideri sadece inşaat faaliyetinden ibaret olamaz. Ancak çelik silo, soğuk hava deposu ve kapalı ortamda bitkisel üretim tesisi yatırımları sadece inşaat faaliyetinden ibaret olabilir.

(3) İnşaat gideri, yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanmasına yönelik yatırımlarda hibeye esas proje tutarının %80'inden, kapasite artırımına yönelik yatırımlarda %60'ından, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyona yönelik yatırımlarda ise %20'sinden fazla olamaz. Ancak çelik silo, soğuk hava deposu, kapalı ortamda bitkisel üretim tesisi, küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yatırımlarında bu kısıtlara uyulması zorunlu değildir.

(4) İnşaatın yapılma yöntemi ile kullanılacak teknolojiyi açıklayan, inşaat işleriyle doğrudan ilgili malzeme, işçilik, makine ve ekipman kullanım veya iş makinesi giderlerini kapsayan ve gider türü, ölçü birimi, miktar, birim fiyat ve tutar ayrıntılarını da içeren taslak yapım şartnameleri proje başvuru ekinde sunulur.

(5) Program kapsamında yapılacak yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda, yatırım konusu işleme alanı dışında ihtiyaç duyulan idareye ait personel odaları, yatakhane, yemekhane, teşhir ve satış reyonu, bekçi kulübesi, bahçe duvarı, çit, tesis bahçesinin düzenlenmesi gibi bölümler ve bunlara ait giderler idari alan olarak ve hibeye uygun harcamalar kapsamında değerlendirilir. Bu harcamaların toplamı hibeye esas inşaat giderinin %15'ini, her yapı için kazı, dolgu ve reglaj işleri yapımın toplam hibeye esas inşaat giderinin %6'sını ve alansal olarak idari alan, toplam inşaat alanının %30'unu aşamaz.

(6) Hayvan yetiştiriciliği ve su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar için yapılacak bakıcı evi dışında mesken ve benzeri yapıları kapsayan proje başvuruları hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

#### **Makine, ekipman ve malzeme alım giderleri**

**MADDE 17-** (1) Program çerçevesinde yapılacak makine, ekipman ve malzeme alımları, üretimi de içeren bir proje bütününe parçası olduğu takdirde finanse edilir.

(2) Yeni tesis niteliğindeki başvurularda hibeye esas proje gideri sadece makine ve ekipman alım giderinden ibaret olamaz. Ancak su ürünleri yetiştiriciliği, arıcılık ve çadır alımı içeren hayvan yetiştiriciliği yatırımlarında hibeye esas proje gideri sadece makine ve ekipman alım giderinden ibaret olabilir.

(3) Kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki proje tekliflerinde hibeye esas proje tutarının tamamı makine ve ekipman alım giderinden ibaret olabilir.

(4) Makine ve ekipman alımlarında, proje sahasına teslim giderleri ile montaj giderleri makine alımı ile aynı faturada bulunmaları ve hibe sözleşmesi aşamasında belirtilen hibeye esas tutarı aşmaması durumunda uygun harcama kapsamında değerlendirilerek hibe desteğinden yararlandırılır. Aynı faturalandırılmaları durumunda ise sadece makine ve ekipman alım bedeline hibe desteği verilir.

(5) Makine ve ekipman teknik şartnamesi; makine ve ekipmanın projedeki kullanım amacı ve üretimdeki gerekliliği belirtilerek proje başvuru ekinde sunulur.

(6) Makine, ekipman ve malzeme alım giderleri kapsamında, demirbaş eşya, mobilya, mefruşat alımı gibi giderler ve tesis tamamlandıktan sonra tesisin işletilmesine yönelik hammadde veya malzeme gibi işletme giderlerine hibe desteği verilmez.

(7) Tarımsal amaçlı örgütler tarafından yapılacak başvurular hariç kendi yürür makineler hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

(8) Trafo satın alımları hibe desteği kapsamında değildir.

(9) Yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üreten tesisler hariç enerji nakil hattı satın alımları hibe desteği kapsamında değildir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üreten tesisler için ise enerji nakil hattı satın alımları hibeye esas proje tutarının en fazla %15'i ile sınırlıdır.

(10) Kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında şebekeden bağımsız (off-grid) sistemler de destek kapsamındadır. Bu faaliyet kapsamındaki yatırımların başvuru sahibinin statüsüne bakılmaksızın kırsal alanda olması gerekir. Üretilen enerjinin ulusal şebekeye bağlanması şart değildir. Bu destek sadece bitkisel üretim yapan aile işletmeciliği faaliyetleri ile yaylacı ve göçer faaliyetleri kapsamında arıcılık, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini kapsar. Makine, ekipman ve malzeme alımlarına ek olarak işletmelerin enerji talebini karşılamak amacıyla 5 kW'a kadar şebekeden bağımsız (off-grid) sistem için projelendirme yapılabilir. Yatırım uygulama alanı dışında kalan kablolama işlemleri uygun harcama olarak kabul edilmez.

(11) Şebekeden bağımsız (off-grid) sistemlerde bağlantı anlaşması istenmez. İl proje yürütme birimi, işletmelerin şebekeden bağımsız (off-grid) yenilenebilir enerji yatırımları için proje kontrol ve kabul yetkisine sahiptir.

(12) Şebekeden bağımsız (off-grid) sistemlerde yatırım yapılacak yerin ilgili kuruluş tarafından statik onayı verilmiş çatı üstü ya da arazi olmasında bir engel yoktur.

(13) Kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında akıllı tarım uygulamaları ile ilgili hibe desteği kapsamında kabul edilecek gider kalemleri uygulama rehberinde belirtilir.

(14) Yeni tesis niteliğindeki başvurular dışında jeneratör satın alımları hibe desteği kapsamında değildir.

(15) Makine, ekipman ve malzeme alım giderlerine ait teknik şartnameyi, metraj ve keşfi, makine yerleşim planını ve bina büyüklüğü ile alınan makinelerin uyumlu ve üretim aşamalarında gerekli olduğuna dair raporu hazırlayan ve tasdik eden kişilerin ilgili meslek odalarına kayıtlı olmaları şarttır.

#### **Proje kaynaklarından karşılanamayacak giderler**

**MADDE 18-** (1) Uygun olmayan ve hibe desteği kapsamı dışında kalan giderler şunlardır:

- a) Her türlü borçlanma giderleri.
- b) Faizler.
- c) Başka bir kaynaktan finanse edilen harcama ve giderler.
- ç) Kira giderleri.
- d) Kur farkı giderleri.
- e) Arazi, arsa ve bina alım bedelleri.
- f) Binanın yakıt, su, elektrik ve aidat giderleri.
- g) Aynı faturalandırılmış nakliye ve montaj giderleri.
- ğ) Bankacılık giderleri.
- h) Denetim giderleri.
- ı) KDV ve ÖTV dâhil iade alınan veya alınacak vergiler.
- i) İkinci el/kullanılmış makine ve ekipman alım giderleri.
- j) Proje yönetim ve danışmanlık giderleri.
- k) Makine tamir ve parça alım giderleri.
- l) Sarf malzemeleri.
- m) Makine kullanım eğitimi giderleri.
- n) Mücbir sebepler hariç bu Tebliğ ile belirlenen yatırım süreleri içinde gerçekleştirilmeyen giderler.

(2) Program kapsamında hibe sözleşmesi imzalanmayan projelerle ilgili yapılan hiçbir harcama karşılanmaz, bu giderlerden dolayı herhangi bir sorumluluk üstlenilmez.

(3) Bu Tebliğ ile Bakanlık tarafından yayımlanan uygulama rehberinde belirtilen usul ve esaslara uygun olarak gerçekleştirilmeyen, belgelendirilmeyen ve ibraz edilmeyen her türlü satın alma gideri, hibeye esas gider kapsamında olsa dahi hibe desteğinden karşılanmaz.

### **Aynı katkılar**

**MADDE 19-** (1) Yatırımcılardan veya iş birliği yaptığı kişi ve kuruluşlardan herhangi biri tarafından hibe sözleşmesi öncesi edinilmiş arazi, bina, makine ve ekipman, aynı katkı olarak dahi proje yatırım tutarına dâhil edilmez.

(2) Hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra yatırımcılar tarafından, hibeğe esas proje giderleri dışında kendi kaynakları kullanılarak bina, malzeme, makine ve ekipman ile işgücüne yönelik olarak yapılacak herhangi bir katkı, yatırım süresi içerisinde tamamlanması koşulu ile aynı katkı olarak değerlendirilir. Ancak uygulamalar sırasında bu katkıların tamamının, yatırımcı tarafından, hibeğe esas proje giderlerine yönelik kullanımlar yapılmadan önce veya eşzamanlı olarak gerçekleştirilmesi zorunludur. Başvuru sahipleri, bu hususları başvuru aşamasında sunacakları taahhütnamede belirtirler.

(3) Aynı katkılar, hibeğe esas proje giderleri kapsamında öngörölmüş satın alımlardan bağımsız alımlar veya gerçekleştirmeler şeklinde yapılabilir.

(4) Başvuru aşamasında aynı katkı olarak taahhüt edilen işlerin projede öngörölen nitelik ve nicelikte gerçekleştirilmesi şarttır. Aynı katkıda fiziki gerçekleştirme esas alınır, aynı katkıda gösterilen inşaat işleri ile makine ve ekipman alımlarıyla hibeğe esas harcama giderleri için satın alınan birliktelikte yapılması durumunda satın alma sonrası oluşacak tutarda azalma söz konusu olur ise aradaki fark hibeğe esas proje tutarından düşölmür.

(5) Yapılacak aynı katkılar, yatırımcının yapmakla yükömlü olduğu katkı payının yerine ikame edilemez.

## **YEDİNCİ BÖLÖM**

### **Proje Başvuruları**

#### **Başvuru zamanı**

**MADDE 20-** (1) Başvuru zamanı Bakanlıkça yayımlanacak olan uygulama rehberinde ilan edilmiştir.

#### **Başvuracılara sağlanacak teknik destek**

**MADDE 21-** (1) Başvuracak gerçek ve tüzel kişiler, program konusunda il proje yürütme biriminden ihtiyaç duydukları bilgiyi alabilirler.

(2) İl proje yürütme birimlerince verilecek bilgi, proje hazırlanmasında karşılaşılabilecek sorulara cevap vermekle sınırlı olup projenin kabul edilmesi konusunda bir taahhüt niteliği taşımaz.

(3) İl proje yürütme birimleri, yatırımcılara kesinlikle proje hazırlayamaz.

(4) Başvuru sahipleri, programa ait uygulama rehberi ile içinde yer alan başvuru formlarını ve bilgilendirici dokümanları il müdürlüğü veya "www.tarimorman.gov.tr" internet adresinden temin edebilirler.

(5) Bakanlık tarafından düzenlenecek eğitim, çalıştay, bilgilendirme toplantıları ve benzeri etkinlikler "www.tarimorman.gov.tr" internet adresi aracılığıyla duyurulur.

#### **Başvurulacak adres**

**MADDE 22-** (1) Gerçek ve tüzel kişiler başvurularını "www.tarimorman.gov.tr" internet adresinden yaparlar.

#### **Başvuru şekli**

**MADDE 23-** (1) Proje başvurusu;

a) Bu Tebliğde belirtilen yatırım konularını gerçekleştirmek amacıyla hazırlanır.

b) Bu Tebliğde belirtilen niteliklere sahip gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılır.

c) Bu Tebliğ, yürürlükte bulunan ilgili mevzuat ve Genel Müdürlük tarafından hazırlanan uygulama rehberi hükümlerine uygun olarak hazırlanır.

(2) Bu Tebliğde belirtilen usul ve esaslara göre hazırlanan başvuru dosyasının girişi veri girişi sistemi üzerinden yapılır.

(3) Bakanlık bilgi sistemlerinde herhangi bir aksaklık olması halinde Genel Müdürlük gerekli önlemleri alır.

(4) Veri girişi yapılan belge ve dokümanlarla ilgili olarak İl Proje Değerlendirme Komisyonu tarafından hatalı olduğu bildirilenler için uygulama rehberinde belirtilen şekilde düzeltme/tamamlatma yapılabilir. Bunun dışında hiçbir belge ve/veya dokümanda düzeltme yapılamaz ve tamamlanamaz.

(5) Başvuru şekline ilişkin bu Tebliğde yer almayan diğer hususlar Bakanlıkça yayımlanan uygulama rehberinde açıklanır.

## **SEKİZİNCİ BÖLÖM**

### **Proje Başvurularının Değerlendirilmesi**

#### **Başvuruların il düzeyinde değerlendirilmesi**

**MADDE 24-** (1) Program kapsamında, başvurusu alınan projelerin incelenmesi ve ilk değerlendirmeleri bu bölümde belirtilen kriterlere göre il proje değerlendirme komisyonu tarafından yapılır. Başvuruların, bu Tebliğ ve uygulama rehberine uygun olarak il düzeyinde değerlendirilmesinden il proje değerlendirme komisyonu sorumludur.

(2) İl proje değerlendirme komisyonunun oluşturulma ve çalışma şekilleri valilik tarafından son başvuru tarihinden önce belirlenir ve taraflara duyurulur.

(3) İl proje değerlendirme komisyonuna, değerlendirme sürecinde gerekli tüm teknik ve lojistik desteğin verilmesi, tabloların düzenlenmesi, proje özetlerinin hazırlanması, verilerin muhafazası gibi konularda çalıştırılması amacı ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarından personel görevlendirilebilir.

(4) Belge ve dokümanların yüklenmesinin ardından, il proje değerlendirme komisyonu, başvuruları bu Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen kriterlere göre inceler.

(5) Değerlendirmeye; son başvuru tarihini takiben yapılacak ilk toplantıda belirlenecek kriterlere göre veri giriş sistemi üzerinden başlanır. Komisyon, bu değerlendirmeleri son başvuru tarihini takiben en geç yirmi beş iş günü içerisinde tamamlar ve görevi sona erer.

(6) İl proje değerlendirme komisyonunun ihtiyaç duyması halinde teknik alt komisyonlar oluşturularak projenin mevzuat ve maliyetler açısından uygunluğu incelenir. Oluşturulan alt komisyon il proje değerlendirme komisyonu ile eş zamanlı olarak projelerin incelemesini tamamlar.

(7) Başvurular değerlendirilirken tarımsal üretim planlaması, başvuru sahibinin niteliği, yatırım yerinin karakteristiği, yatırım yerinin mülkiyeti, yatırımın niteliği, yatırımın sektörel önceliği, başvuru sahibinin daha önce hibeden yararlanma durumu gibi kriterler göz önüne alınır.

(8) Değerlendirme kriterleri Ek-1/A ve Ek-1/B'de belirtilmiştir. Başvurular, değerlendirme puanlarına göre en büyükten en küçüğe doğru sıralanarak teklif listeleri hazırlanır. Aynı puanı alan başvurular kendi aralarında sıralanırken başvuru zamanı daha önce olan üst sıraya alınır. Değerlendirme sonuç tablosu ve program teklif listelerinin veri giriş sistemi üzerinden alınan çıktısı, il proje değerlendirme komisyonunca imzalanarak Elektronik Belge Yönetim Sistemi üzerinden Genel Müdürlüğe gönderilir.

(9) Genel değerlendirme raporu, değerlendirme sonuç tablosu ve Program teklif listelerinin çıktıları ile başvuru sahiplerince girişi yapılan başvuru dosyaları, 18/10/2019 tarihli ve 30922 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre il müdürlüklerinde muhafaza edilir.

#### **Başvuruların Genel Müdürlük düzeyinde değerlendirilmesi**

**MADDE 25-** (1) İllerden gelen teklif listeleri merkez proje değerlendirme komisyonunca Ek-1/C'de yer alan genel değerlendirme kriteri gözetilerek puanlanır ve veri giriş sistemi üzerinde nihai puan belirlenir.

(2) Başvurular, aldıkları nihai puana göre en büyükten en küçüğe doğru sıralanır, teklif listeleri hazırlanır. Genel değerlendirme raporu, değerlendirme sonuç tablosu ve program teklif listelerinin veri giriş sistemi üzerinden alınan çıktısı, merkez proje değerlendirme komisyonunca imzalanarak Genel Müdürlük onayına sunulur.

#### **Hibe başvurusunun reddedilme nedenleri**

**MADDE 26-** (1) Değerlendirme komisyonları tarafından değerlendirme kriterlerine göre yapılan inceleme sonucu alınan proje başvurularının reddedilme kararı, tüm projelerle ilgili Genel Müdürlük onayı alındıktan sonra il müdürlüğü tarafından uygulama rehberinde belirtilen şekilde başvuru sahiplerine bildirilir.

(2) Başvuruyu reddetme kararının aşağıdaki gerekçelere dayanması zorunludur:

- a) Başvurunun müracaat tarihinden sonra yapılması.
- b) Başvuru sahibinin bu Tebliğde belirtilen şartlara sahip olmaması.
- c) Başvuruya konu faaliyetin program kapsamında olmaması.
- ç) Projenin başvuruda belirtilen yatırım konusuna ait konu kodu ile uyumlu olmaması.
- d) Projenin uygulama süresinin öngörülen azami süreyi aşması.
- e) Hibe esas proje tutarının ve talep edilen katkının duyurulmuş olan azami miktarı aşması.
- f) Projenin teknik olarak uygulanmasının mümkün olmaması ve yatırım konusu ile uyumsuz olması.
- g) Başvuru formu içindeki bütçelemeye dair hususların birbirleri ile tutarsız olmaları.
- ğ) Projenin başvuruda sunulan bilgi ve belgelerle uyumsuz olması.
- h) Bütün yatırım konularında;

1) 22/11/1984 tarihli ve 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu ve/veya 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve/veya 5403 sayılı Kanun kapsamında konulan şerhler için ilgili kurumdan yatırım yapılmasında sakınca olmadığına dair belge alınmış yatırım yerleri ile organize sanayi bölgesi, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi ve ihtisas küçük sanayi sitesi tarafından yatırım yerlerine konulan ipotek veya şerhler,

2) Organize sanayi bölgelerinin ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin kuruluşunda kullanılan krediler nedeniyle konulan ipotek ve şerhler,

3) Bu Tebliğ kapsamında yapılacak başvurular için yatırım yerinin kiralanmış olması durumunda kira sözleşmeleri nedeniyle yatırım yerlerine konulan şerhler,

hariç, yatırım yerinin tapu kaydında ipotek, haciz, ihtiyati tedbir ve yatırımın sürdürülebilirliğini etkileyebilecek şerhler bulunması ve/veya hakkında açılmış dava olması.

i) Kapasite artırımı, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda, mevcut tesisin faaliyeti ile ilişkili olarak bankalarca başvuru sahibi adına daha önce kullanılan kredi nedeniyle konulan ipotek için ilgili bankadan geri ödemelerin düzenli yapıldığına dair belge almış olanlar ile program kapsamında daha önce hibe desteğinden yararlanmış olan tesisler için sözleşmeleri gereği konulan şerhler hariç yatırım yerinin ipotekli, şerhli, icraya verilmiş ve/veya hakkında açılmış dava olması.

i) Başvurunun veri giriş sistemi üzerinden yapılmamış olması.

j) Başvurunun bu Tebliğ ve uygulama rehberinde belirtilen usul ve esaslara göre hazırlanmamış veya gerçekleştirilmemiş olması.

k) Hibe esas proje tutarının bu Tebliğde belirtilen limitlerin dışında olması.

l) Başvuru sırasında ve sözleşme yapılmadan önce başvuru sahibinin iflas etmiş veya projenin tasfiye halinde olması, başvuru sahibinin işlerinin mahkemelerce idare ediliyor olması, alacaklılarıyla herhangi bir düzenlemeye girmiş olması, iş veya faaliyetlerini askıya almış olması, bu meselelerle ilgili bir dava veya takip konusu bulunması veya yürürlükteki mevzuat ve düzenlemelerde yeri olan bir prosedür dolayısı ile bunlara benzer bir durumda olması.

m) Yatırımcının; kamu haklarından mahrum olması veya hırsızlık, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, görevi kötüye kullanma, rüşvet, irtikap, nitelikli zimmet, sahtecilik, ihaleye fesat karıştırma, hileli iflas suçlarının birinden veya 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan ve organize veya örgütlü suçlardan dolayı hüküm giymiş bulunması, milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olması veya tutuklu bulunması veya 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 nci, 103 üncü ve 104 üncü maddelerinde düzenlenen suçlardan adli sicil kaydı olması veya 5237 sayılı Kanunun Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler başlıklı Dördüncü Kısımının üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerinde yer alan suçların birinden veya ülkenin mali çıkarlarına zarar verici herhangi bir suçtan dolayı hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı olması.

n) Program/il bütçesinin yetersiz olması.

o) Program kapsamında farklı gerçek/tüzel kişilerce hazırlanmış olsa dahi aynı yatırım alanlarında birbirleri ile ortak ekonomik ve/veya çıkar ilişkileri bulunan veya birbirlerini tamamlayan projelerle müracaat edilmesi.

ö) Birbirleriyle birebir aynı olan, kopya projeler ile başvuruda bulunulması.

p) Başvuru sahiplerinin, başvuru sırasında veya sözleşme yapılmadan önce gerçeğe aykırı beyanda bulduklarının tespit edilmesi.

r) Üretime yönelik olmayan, araştırma geliştirme projeleri ile başvuruda bulunulması.

s) Başvuru sahibi hakkında iflas, konkordato veya tasfiye kararı alınmış olması, mal varlığı ya da işlerinin atanmış kayyum veya vasi tarafından idare ediliyor olması.

ş) Başvuru sahibinin Bakanlık tarafından destek dışı işletmeler kapsamına alınmış olması.

t) Yatırım yerinin 3218 sayılı Kanuna göre kurulmuş serbest bölgelerden birinde olması.

## **DOKUZUNCU BÖLÜM**

### **Nihai Değerlendirme Kararı, Bütçelerin Belirlenmesi ve Hibe Sözleşmesi**

#### **Nihai değerlendirme kararı ve bütçelerin belirlenmesi**

**MADDE 27-** (1) Nihai değerlendirme, bu maddede belirtilen hususlar dikkate alınarak merkez proje değerlendirme komisyonunca yapılır.

(2) Yatırım bütçeleri, merkez proje değerlendirme komisyonu tarafından Bakanlığın destekleme politikaları doğrultusunda belirlenir.

(3) İllerin tarım alanları, hayvan varlıkları, Bakanlık kayıt sisteminde yer alan işletme sayıları, ilde kabul edilen projelerin toplam tutarı ve tarımsal üretim planlaması dikkate alınarak illerin katsayıları hesaplanır. Bu katsayılara göre illerin bütçeleri belirlenir. Ancak deprem, yangın, sel gibi doğal afetler veya mücbir sebepler nedeniyle zarar gören illerin bütçeleri katsayılar dikkate alınmadan belirlenebilir.

(4) Tarımsal üretim planlaması kapsamında illere verilecek bütçe yalnızca planlama konusunda uygulanacak projelere tahsis edilir.

(5) Program kapsamında başvuruların yapıldığı her il için Genel Müdürlük tarafından tahsis edilen bütçenin izin verdiği sayıda başvuruya hibe desteği sağlanır. İlin yaklaşık bütçesinin yeterli olması durumunda program teklif listesinde yer alan tüm başvurular yatırım programına alınır.

(6) İlin bütçesinin tüm başvuruları karşılaması durumunda; varsa artan bütçeleri toplanır ve bütçesi yetersiz olan illere katsayısı oranında dağıtılır. Bu işleme, programa ayrılan bütçe bitinceye kadar devam edilir.

(7) İl bazında bütçe dağılımı yapıldıktan sonra Programa ek bütçe aktarılması ve hibe sözleşmesi imzalamayan veya sözleşmesi feshedilen yatırımcılar nedeniyle bütçe oluşması durumunda bu bütçe tarımsal üretim planlaması, deprem, yangın, sel gibi doğal afetler veya mücbir sebepler nedeniyle zarar gören illere Genel Müdürlükçe tahsis edilebilir.

(8) İlin bütçesinin tüm başvurular için yeterli olmaması durumunda; uygun olarak kabul edilen projeler il proje değerlendirme komisyonu ile merkez proje değerlendirme komisyonunun vermiş olduğu toplam puana göre en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. İlin bütçe imkânları dâhilinde en yüksek puan alan projeden başlanarak projeler sırayla Programa alınır. Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanan yatırımcılardan, sözleşme imzalamayanlar ve/veya projeyi uygulamaktan vazgeçenler olması halinde; Genel Müdürlükçe ilin bütçesi dâhilinde oluşturulan yedek listede bulunan yatırımcılar sırası ile proje son tamamlanma tarihi gözetilerek hibe sözleşmesi imzalamaya davet edilir. Yedek proje seçiminde bu Tebliğde belirtilen projelerin son tamamlanma tarihine üç ay kala inşai faaliyet içermeyen projelere öncelik verilir.

(9) Tarıma dayalı ekonomik yatırımlar ile kırsal ekonomik altyapı yatırımlarının her biri için ayrılan bütçe, toplam bütçenin %25'inden az olmamak üzere düzenlenir.

(10) İl düzeyinde tarıma dayalı ekonomik yatırımlar ile kırsal ekonomik altyapı yatırım konularından herhangi biri için ayrılan bütçenin artması durumunda bu ikisi arasında bütçe aktarımı yapılır.

- (11) Nihai değerlendirme kararı Genel Müdürlüğün onayı ile kesinleşir.  
(12) Bakanlığın bir başvuruyu reddetme ya da hibe vermeme kararı kesindir.

#### **Değerlendirme sonuçlarının açıklanması**

**MADDE 28-** (1) Kesinleşen değerlendirme sonuçları Genel Müdürlükçe il müdürlüklerine hibe destek sistemi üzerinden veya yazılı olarak bildirilir. Ayrıca hibe desteğine hak kazanan projeler başvurunun yapıldığı il müdürlüğünün resmi internet adresinde yayımlanarak ilan edilir.

- (2) İl müdürlükleri sonuçları, başvuru sahiplerine uygulama rehberinde belirtilen şekilde bildirir.

#### **Hibe sözleşmesi**

**MADDE 29-** (1) Hibe sözleşmesi, il müdürlüğü ile hibe başvuru sahibi arasında iki adet olacak şekilde imzalanır. Hibe sözleşmesini imzalamaya il müdürlüğü adına il müdürü yetkilidir. Hibe sözleşmesinin taraflarca imzalanmış metninin bir adedi ve ekleri il müdürlüğü, bir adedi ve ekleri de yatırımcı tarafından muhafaza edilir.

(2) Hibe sözleşmesinin içeriği ve formatı Bakanlık tarafından yayımlanan uygulama rehberinde tüm taraflara önceden duyurulur.

(3) Başvuru sahipleri, hibe sözleşmesi aşamasında veri giriş sistemi üzerinden girişleri yapılan bilgi ve belgeler ile hibe sözleşmesi ekinde bulunması gereken diğer belgeleri de kapsayacak dosyayı il müdürlüğüne sunarlar. Sunulan bilgi ve belgelerin imzalı/parafı olması gerekir.

(4) Başvuru sahiplerinin hibe kaynaklarından yararlanabilmeleri için hibe sözleşmesi eki dokümanları tamamlayarak hibe sözleşmesini imzalamaları ön koşuldur.

(5) Başvuru sahipleri, kendilerine yapılan bildirim takip eden yirmi iş günü içerisinde il müdürlüklerine hibe sözleşmesi ve eki dokümanları ile projeye esas evrakı teslim etmek zorundadır. İl proje yürütme birimince proje sahasında, projeye esas dosya ve evrak üzerinde en fazla yirmi iş günü içinde yapılacak inceleme sonrasında, bu Tebliğe ve başvuru evrakına göre uygunluğu tespit edilen projeler için başvuru sahipleri ile il müdürlüğü arasında yer tespit tutanağı düzenlenerek yatırımcılar hibe sözleşmesi imzalamaya davet edilir. Kendilerine yapılan bu daveti takip eden beş iş günü içerisinde il müdürlüğü ile hibe sözleşmesi imzalamayan başvuru sahiplerinin proje başvuruları ve bunlara ilişkin değerlendirme sonuçları iptal edilir. İl proje yürütme birimince yapılan inceleme sonucunda uygun olmadığı tespit edilen projeler için ise hibe sözleşmesi imzalanmaz.

(6) Hibeye esas proje tutarını oluşturan gider kalemleri, her bir kalem için belirlenmiş olan referans fiyatları geçemez. Projede yer alan gider kalemlerinin incelenmesi sonucu, hibe desteği verilen gider kalemleri kapsamında olmaması nedeniyle uygun kabul edilmeyen kalemlerin olması durumunda bu kalemler hibeye esas bütçeden çıkarılarak aynı katkı kapsamına alınır, gider kalemlerinin referans fiyatları geçmesi durumunda ise referans fiyatın üzerindeki tutar aynı katkı kapsamına alınır. Proje tutarı, hibe sözleşmesi öncesi il proje yürütme biriminin referans fiyat karşılaştırması sonucu uygun bulunduğu miktar, metraj ve birim fiyat üzerinden revize edilir ve hibe sözleşmesi imzalanır.

(7) Programa alınan projelerde bu Tebliğde yer alan hibe başvurusunun reddedilme nedenlerinden herhangi birinin hibe sözleşmesinin imzalanmasından önce tespit edilmesi halinde söz konusu başvuru sahipleri ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

- (8) Hibe sözleşmesi imzalanmadan önce yatırımcısına başlayan başvuru sahibi ile hibe sözleşmesi imzalanmaz.

- (9) Hibe sözleşmesi öncesi uygulama rehberinde belirtilen kurallar çerçevesinde projede değişiklik yapılabilir.

(10) Hibe sözleşmesi sonrası mücbir sebepler ve uygulama rehberinde belirtilen kurallar haricinde projede değişiklik yapılamaz.

(11) Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanan başvuru sahibinin sözleşme imzalamadan vefat etmesi halinde yasal mirasçıları talep ederlerse, başvuruda aranan koşulları sağlaması ve diğerlerinden muvafakat alması şartıyla içlerinden biriyle hibe sözleşmesi imzalanır.

#### **Hibe sözleşmelerinde teminat alınması**

**MADDE 30-** (1) Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanmış yatırımcı, hibeye esas proje tutarının %3'ü tutarında süresiz limit dâhilinde banka teminat mektubunu hibe sözleşmesi imzalanmadan önce il müdürlüğüne verir. İl müdürlüğü tarafından teyidi alındıktan sonra teminat mektubu muhafaza edilmek üzere, defterdarlık muhasebe müdürlüğüne teslim edilir. Teminatın nakit olarak verilmesi halinde hibeye esas proje tutarının %3'ü tutarındaki nakit teminat defterdarlık muhasebe müdürlüklerinin hazine tahsilat hesabına yatırılıp il müdürlüklerinin kurumsal koduyla ilgisine göre 330/430-Alınan Depozito ve Teminatlar hesabına kaydedilerek muhasebe işlem sürecinin yürütülmesi sağlanır.

(2) Teminat mektuplarının toplam tutarı, hibeye esas proje tutarının %3'ünden az olmamak kaydı ile birden fazla bankadan teminat mektubu alınabilir.

(3) Nihai raporun onaylanması ve son ödemenin gerçekleşmesini takiben yatırımcının, vadesi geçmiş vergi borcu ile Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu olmadığına dair ilgili kurumlardan aldığı belgeler ile birlikte il müdürlüğüne müracaat etmesi halinde teminat mektubu veya hesaba yatırılan tutar kendisine iade edilir.

(4) Hibe sözleşmesinin mücbir sebepler kapsamında feshedilmesi halinde teminat mektubu veya hesapta bulunan miktar yatırımcıya iade edilir; hibe sözleşmesindeki taahhütlerin yatırımcının kusuru üzerine yerine getirilmediği fesih hallerinde teminat mektubu veya hesapta bulunan miktar Hazineye irat kaydedilir.

(5) Teminat mektubu sunulan yatırımların feshedilmesi halinde yatırımcının teminat mektubunda yer alan miktarı nakit olarak ödediği takdirde teminat mektubu yatırımcıya iade edilir.

#### **Hibenin nihai tutarı**

**MADDE 31-** (1) Hibe tutarı hibe sözleşmesinde belirtilir ve bu tutar üst limit niteliğindedir. Hibeye esas proje tutarının üst limiti referans fiyatı geçemez. Satın almadan sonra fatura tutarının hibe sözleşmesinde belirtilen hibeye esas proje tutarının altında olması durumunda faturada belirtilen tutarın %50'sine hibe ödemesi yapılır. Fatura tutarının hibeye esas proje tutarının üzerinde olması durumunda ise aradaki fark yatırımcı tarafından aynı katkı ile karşılanır. Hibenin nihai tutarı, fiili gerçekleştirmeler ve tahakkuklar sonrasında ortaya çıkar.

(2) Hibe miktarı, bu Tebliğde belirtilen tutar ve oranı kesinlikle aşamaz.

### **ONUNCU BÖLÜM**

#### **Satın Alma, Proje Harcamalarının Kontrolü ve Ödemeler, Proje Uygulamaları ve Yatırımın İzlenmesi**

##### **Satın alma**

**MADDE 32-** (1) Yatırımcılar, hibe kapsamında yapacakları inşaat işleri ile makine, ekipman ve malzeme satın alma işlemlerinde Bakanlık tarafından yayımlanan uygulama rehberinde belirtilen kurallara uygun hareket ederler.

(2) Yatırımcılar tarafından hazırlanacak uygulamalara ilişkin hak ediş tutarları hibe sözleşmesinde o gider için belirtilmiş tutarın üstünde olamaz.

(3) Yatırımcılar, veri giriş sistemine girdikleri ve ekledikleri tüm belgeleri kapsayan başvuru dosyalarını ve ilgili mevzuata uygun olarak gerçekleştirdikleri inşaat işleri ile makine, ekipman ve malzeme alımlarına ilişkin satın alma belgelerinin aslı ve bir suretini hibe sözleşmesi imzalanmadan önce; sipariş mektuplarının aslı ve bir suretini ise hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra ilgili il müdürlüğüne elden teslim ederler. Yatırımcılar, alımların gerçekleştirileceği yüklenicilere/tedarikçilere ait vadesi geçmiş vergi borcu ve Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu olmadığına dair belge ile yetkili mercilerden alınacak ihaleden yasaklı olmadıklarına dair belgeyi de satın alma dosyasında ibraz etmek zorundadırlar.

(4) Bakanlık, yatırımcı ve yüklenici/tedarikçi arasında taraf değildir. Yatırımcılar, hibe sözleşmesi hükümleri ve proje tekliflerine uygun olarak yaptıkları satın almalarla ilgili olarak uygulama sözleşmesi kapsamındaki işlerinin ifasındaki kusurları nedeniyle yüklenicilerle/tedarikçilerle yaptıkları sözleşmelerin noter kanalı ile iptal edilmesi halinde kalan işlerin ifası için il müdürlüğünün onayını almak suretiyle başka bir yükleniciden/tedarikçiden satın almayı gerçekleştirebilirler. Bu Tebliğ kapsamında uygulanacak iş ve işlemlerden dolayı, Bakanlığın yatırımcı ve yüklenici/tedarikçi arasında taraf olmama hükmüne istinaden yatırımcı, projenin yürütülmesi esnasında sebep olabileceği her türlü zarar konusunda, üçüncü taraflara karşı tek başına sorumlu olmayı kabul eder.

(5) Genel Müdürlük gerekli görmesi halinde satın alma belgelerini kabul ve/veya reddi yönünden inceler.

##### **Proje tamamlanma süresi**

**MADDE 33-** (1) Projelerin son tamamlanma tarihi, mücbir sebepler hariç hibe sözleşmesinin imzalandığı takvim yılının Kasım ayının son iş günüdür.

(2) Projenin son tamamlanma tarihi itibarıyla nihai rapor ve eklerinin uygun olarak teslim edilmemesi halinde il müdürlüklerince fesih işlemi uygulanır.

##### **Proje harcamalarının kontrolü ve ödemeler**

**MADDE 34-** (1) Yatırımcılar, tesisin inşaat işleri ile makine ve ekipman montajının tamamlanmasından ve deneme üretimine geçilmesinden sonra nihai raporunu sunarlar. Yatırımcılar, projeye ait fiili gerçekleştirmelerden sonra ödeme taleplerini, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş fatura ve uygulama rehberinde yer alan Ödeme Talep Formu ekinde istenen belgeleri nihai rapor ile birlikte projenin son tamamlanma tarihine kadar il müdürlüğüne teslim ederler. Satın almalara ait ödeme ayrıntıları uygulama rehberinde belirlenir.

(2) Satın almalarla ilgili faturanın tarihi, hibe sözleşmesinin taraflarca imzalanmasını takiben, bu Tebliğde belirtilen yatırım süresi içerisinde olmak zorundadır. Fatura tarihinin bu süreyi aşması ve/veya ödeme talebinin süresi içinde yapılmaması durumunda il müdürlüğüne hibe sözleşmesi feshedilir. Hibe sözleşmesinde belirtilen durumlar ve mücbir sebepler haricinde hibe sözleşmesine ilişkin süre uzatımı ve/veya sözleşmenin askıya alınması söz konusu değildir.

(3) Yatırımcılar, projelerindeki bütçe ve iş planı çerçevesinde gerçekleştirdikleri inşaat işleri ile makine ve ekipman alımlarına ait ödeme taleplerini ve belgelerini il müdürlüğüne teslim ederler.

(4) İl müdürlüğüne teslim edilen nihai rapor ile ödeme belgeleri; on iş günü içerisinde ilgili mevzuat, hibe sözleşmesi ve proje amaçlarına uygunluğu açısından kontrol edilir ve tespit tutanakları düzenlenir. Ödeme belgeleri onaylandıktan sonra bu belgelere ait bilgilerin veri tabanına girişi yapılır ve hak ediş bilgilerini içeren veri tabanı çıktısı onaylanarak üst yazı ekinde Genel Müdürlüğe gönderilir. İl müdürlüklerince gönderilen hak edişlerden uygun bulunanların yer aldığı ödemeye esas liste Genel Müdürlükçe hazırlanıp ödemesi yapılmak üzere Bakanlık Merkez Saymanlık Müdürlüğüne gönderilir ve ödeme tutarı T.C. Ziraat Bankası aracılığı ile yatırımcının hesabına aktarılır.

(5) Nihai rapor ve eklerinin tamamlanmaması veya tamamlanmış olsa dahi il müdürlüğü tarafından uygun bulunmaması halinde projenin kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında ödemesi, tarıma dayalı ekonomik yatırımlarda ise son ödemesi yapılmaz.

(6) Tarıma dayalı ekonomik yatırımlarda ara ödeme bir defaya mahsus yapılır. Ara ödeme talebi için hazırlanan ödemeye esas icmalde belirtilen hibeye esas proje tutarı, hibe sözleşmesinde belirtilen toplam hibeye esas proje tutarının %50'sinden fazla olamaz. İnşai faaliyetlerin tamamının gerçekleştirilmiş olması halinde inşaat kalemi için bu oran dikkate alınmaz. Kırsal ekonomik altyapı yatırımlarında ise ödeme nihai rapor onaylandıktan sonra tek seferde yapılır.

(7) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği sabit yatırımlarına yönelik olarak proje sunan yatırımcılara, proje bir bütün olarak bitirilmeden ve taahhüt edilen hayvan varlığı temin edilmeden nihai ödeme yapılmaz.

(8) Yatırımcının inşaat ile ilgili aynı katkısı gerçekleşmeden hibe ödemesi talep edilemez ve inşaat bir bütün olarak tamamlanmadan makine, ekipman ve malzeme alımı ile ilgili hibe ödemesi yapılmaz. Ayrıca makine, ekipman ve malzeme alım ödemeleri, satın almalar bazında tek ödeme evrakı düzenlenerek talep edilir. Yatırımcının makine, ekipman ve malzeme alımı için taahhüt ettiği aynı katkı yerine getirilmeden makine, ekipman ve malzeme alımı için hibe desteği talep edilemez.

(9) Aynı katkıların son ödeme talebinden önce yatırımcı tarafından gerçekleştirilmiş olması gerekir. Aksi halde hibe ödemesi yapılmaz ve hibe sözleşmesi feshedilir, daha önce yapılmış ödeme olması halinde 6183 sayılı Kanununun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak hesaplanan kanuni faizi ile birlikte geri alınır.

(10) Asıllarına uygunluğu onaylanmış ödeme ile ilgili eklerin bir sureti il müdürlüğü tarafından muhafaza edilir. Genel Müdürlük gerekli görmesi halinde ödeme ile ilgili belgeleri incelenmek üzere ister.

(11) Program kapsamında, Bakanlıkça ve yatırımcılarca yapılacak her türlü ödeme ve teminat ödemeleri Türk Lirası olarak yapılır.

(12) Tahsilat Genel Tebliği Seri: A Sıra No:1 gereğince, yatırımcı tarafından, her ödemede ve teminatın iadesi aşamasında 6183 sayılı Kanuna göre vergi dairelerince verilecek vadesi geçmiş vergi borcu olmadığına dair belge ile Sosyal Güvenlik Kurumuna vadesi geçmiş prim borcu olmadığına dair belgenin ibraz edilmesi gerekir.

#### **Proje uygulamalarının ve yatırımın izlenmesi**

**MADDE 35-** (1) Yatırımcılar, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra, projeyi hibe sözleşmesi hükümlerine göre il müdürlüğünün bilgisi dâhilinde süresi içerisinde uygulamaya başlar.

(2) Proje uygulamalarının ve yatırımın kontrolü ve izlenmesi, il proje yürütme birimlerince yapılır. Gerek duyulması halinde il proje yürütme birimlerinde ilgili kamu kurumu personeli de görev alabilir.

(3) Proje uygulamalarının ve yatırımın kontrolü, izlenmesi ve denetimi ihtiyaç duyulduğunda Genel Müdürlükçe de yapılır.

(4) Yatırımcılar, proje ve yatırım ile ilgili gelişmeleri içeren ilerleme raporlarını dört ayda bir il müdürlüğüne vermekle yükümlüdürler.

(5) İlgili mevzuat gereği alınması gereken izinler, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi ve/veya yapı kayıt belgesi, demirbaş kayıt listesi, yatırıma ait fotoğraflar ile uygulama rehberinde belirtilen belgeler kapasite artırımı ile teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon niteliğindeki başvurularda başvuru aşamasında veri giriş sistemine yüklenmesi; yeni tesis ve kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması niteliğindeki başvurularda ise nihai rapor ile birlikte il müdürlüğüne sunulması gerekir.

(6) Proje uygulamalarının ve yatırımın bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesi hükümlerine uygun olarak yürütülmediğinin tespiti halinde, bu durum tutanağa bağlanır. İl müdürlüğü tarafından tutanak tarihinden itibaren yedi iş günü içerisinde yatırımcılara uygulamaların hibe sözleşmesi hükümlerine uygun olarak yürütülmesi konusunda bir ihtar yazısı yazılır.

(7) İhtar yazısının karşı tarafa tebliğ tarihini izleyen yirmi beş iş günü içerisinde projenin bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesi hükümlerine uygun olarak yürütülmediğinin tespit edilmesi halinde il müdürlüğü hibe sözleşmesinin fesih işlemini başlatır. Ancak tespit edilen eksikliğin/uygunsuzluğun yirmi beş iş günü içerisinde Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesi hükümlerine uygun hale getirilmesinin mümkün olmadığı ve yatırımcının talep ettiği durumlarda eksikliğin/uygunsuzluğun nevine göre altı ayı geçmemek üzere Genel Müdürlükçe ek süre belirlenmesi için il proje yürütme birimi raporu ile Genel Müdürlüğe bildirilir. Ayrıca verilecek ek süre kadar izleme süresi uzatılır. Ek süre verilen hususta tekrar eksiklik/uygunsuzluk tespit edilmesi durumunda fesih işlemi uygulanır.

(8) Proje uygulamaları ve yatırımın takibi/izlenmesi süresindeki iş ve işlemler, Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar ve Kırsal Ekonomik Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve il müdürlüğü ile yatırımcı arasında imzalanmış olan hibe sözleşmesi hükümleri çerçevesinde yürütülür.

#### **Proje hesapları**

**MADDE 36-** (1) Yatırımcı, projenin uygulanmasına ilişkin hesaplara ait kayıtları düzenli olarak tutmak ve saklamakla yükümlüdür.

#### **Projede bütçe içi değişiklikler**

**MADDE 37-** (1) Konusu, amacı, niteliği ve niceliği değişmediği takdirde; hibe sözleşmesi imzalanmadan önce il müdürlüğünün uygun görüşü doğrultusunda projede bütçe içi değişiklik yapılabilir.

(2) Hibe sözleşmesine bağlanan hibeye esas proje tutarı, uygulama sürecinde artırılamaz. Ancak hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra konusu, amacı, niteliği ve niceliği değişmediği takdirde; il proje yürütme biriminin

düzenlediği rapor sonrasında Genel Müdürlüğün uygun görüşü doğrultusunda uygulama rehberinde yer alan esaslara göre projede bütçe içi değişiklik yapılabilir.

(3) Bütçe içi değişiklikler; makine, ekipman ve malzeme alımları ile inşaat işleri bütçe kısıtlarına aykırı olamaz.

#### **Uygulama sorumluluğu**

**MADDE 38-** (1) Yatırımcılar, yatırımların proje amaçlarına uygun olarak yapılmasından, uygulamaların bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesinden, doğru olarak belgelendirilmesinden, belgelerin muhafazasından ve izleme sürecinde il müdürlüğünce istenecek bilgi ve belgelerin süreleri içinde temininden sorumludurlar.

(2) İl müdürlükleri, yatırımcılarca gerçekleştirilecek projelerin amaçlarına uygun olarak yapılmasından, uygulamaların bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesinin izlenmesinden, uygulamaya yönelik olarak düzenlenecek tüm belgelerin kontrolünden, onaylanmasından ve birer suretinin muhafazasından sorumludur.

(3) Yatırımcılarca gerçekleştirilecek projelerin faaliyetlerini bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara uygun olarak sürdürmeleri şarttır. Mücbir sebepler dışında izleme süresi içerisinde yatırımcıların; hibe desteği aldıkları tesislerinin faaliyetini sürdürmediklerinin, tesislerinin ve/veya makine ve ekipmanın mülkiyetini değiştirdiklerinin, tesislerini ve/veya makine ve ekipmanı başkalarına kiraladıklarının, projenin amacını ve bu Tebliğde belirtilen istisnai durum haricinde makine ve ekipmanın yerini değiştirdiklerinin, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesi hükümlerine aykırı hareket ettiklerinin veya izleme süresi bitmiş olsa dahi ödemenin haksız yere yapıldığının tespit edilmesi halinde ödenen hibe, ödeme tarihinden itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak hesaplanan kanuni faizi ile birlikte, anılan Kanun hükümlerine göre geri alınır. Haksız ödemenin yapılmasında ödemeyi sağlayan, belge veya belgeleri düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler, geri alınacak tutarların tahsilinde müştereken sorumlu tutulurlar.

(4) Tüzel kişi ortaklarının sermaye pay oranı değişiklik talebi, bu hususu destekleyici belgelerle birlikte il müdürlüğüne iletilir. Bu talep sorumlulukların aynı şekilde devam etmesi koşulu ile il müdürlüğünün uygun görüşü kapsamında Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Tüzel kişi ortaklarının sermaye pay oranı yatırımın izleme süresi sonuna kadar toplamda %51'in altında olamaz.

#### **Yükümlülüklerin yerine getirilmemesi**

**MADDE 39-** (1) Yatırımcı, projeyi bu Tebliğ, uygulama rehberi ve hibe sözleşmesi koşullarına uygun olarak icra etmediği takdirde Bakanlığın ödemeleri yapmama ve/veya hibe sözleşmesini feshetme hakkı saklıdır. Bu durumda Bakanlık, ayrıca hibe miktarını azaltabilir ve/veya hibe kaynaklarından ödenmiş olan meblağların tamamen veya kısmen geri ödenmesini talep edebilir.

(2) Bakanlığın projeyi mücbir sebepler dışında feshetmesi durumunda yapılan hibe ödemeleri, ödeme tarihinden itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak hesaplanan kanunî faizi ile birlikte zikredilen Kanun hükümlerine göre geri alınır.

(3) Hibe sözleşmeleri bu Tebliğde belirtilen istisnalar dışında devredilemez.

(4) Gerçek kişi başvurularında başvuru sahibinin, hibe sözleşmesi imzalandıktan sonra vefat etmesi halinde, yasal mirasçıları talep ederlerse, hibe sözleşmesi tadil edilerek başvuruda aranan koşulları sağlaması ve diğerlerinden muvafakat alması şartıyla içlerinden biriyle uygulamalara devam edilir.

(5) Gerçek kişi olarak hibe desteği almaya hak kazanmış olan yatırımcının izleme süresi içerisinde niteliğini yeni kurulacak bir tüzel kişiliğe dönüştürme talebine, en az %51 hissesi izleme süresi sonuna kadar kendisinde kalmak şartıyla il müdürlüğünün uygun görüşü ve Genel Müdürlüğün onayı ile izin verilebilir. Ancak bu yeni durumda yatırımın izleme süresi yedi yıl olarak uygulanır. Yatırımcı nihai rapordan önce niteliğini gerçek kişiden tüzel kişiliğe dönüştüremez.

#### **Proje ile sağlanan tesis ile makine ve ekipmanın mülkiyeti**

**MADDE 40-** (1) Yatırımcı, hibe sözleşmesi kapsamında sağlanmış tesisin ve/veya makine ve ekipmanın mülkiyetini, yerini ve amacını projenin tamamlanmasından itibaren izleme süresi boyunca değiştiremez, kapasitesini azaltamaz, başkalarına kiralayamaz. Ancak, inşai faaliyet içermeyen yalnızca makine ve ekipman alımı gerçekleştirilmiş yatırımlar için yatırımcının var olan tesisin kapasitesinde artış sağlamak amacı ile yine kırsal alanda olmak şartıyla aynı il içerisinde, aynı konuda faaliyet gösterecek farklı bir tesis kurması halinde yer değişikliğine izin verilir. Yapılacak değişiklik, projenin konusunda ve amacında değişikliğe neden olamayacağı gibi değerlendirme kriterleri açısından da herhangi bir puan azalmasına neden olamaz. Yer değişimi yapılacak tesis üzerine temlik hakkının yasaklanması veya ödenen hibe miktarı kadar izleme süresinin sonuna kadar geçerli banka teminat mektubunun verilmesi halinde hibe sözleşmesi yenilenir ve kalan izleme süreci yeni tesis üzerinden devam eder.

(2) Çelik silo konusunda proje uygulayan yatırımcılar, izleme süreleri içinde lisanslı depoculuk konusunda yeni şirket kurmaları halinde, yatırımcının yeni kurulan şirketteki hisse oranının en az %51 olması şartıyla, kurulan yeni şirket birinci fıkra hükümleri dışında değerlendirilir. Yatırımcının, yeni kurulacak bir tüzel kişiliğe dönüştürme talebine, en az %51 hissesi izleme süresi sonuna kadar kendisinde, birden fazla ortağı bulunan tüzel kişilerde ise başvuru aşamasındaki ortaklardan en az birinde kalmak şartıyla il müdürlüğünün uygun görüşü ve Genel Müdürlüğün

onayı ile izin verilebilir. Ancak bu yeni durumda yatırımın izleme süresi yedi yıl olarak uygulanır. Yatırımcı nihai rapordan önce niteliğini gerçek kişiden tüzel kişiliğe dönüştüremez.

(3) Farklı gerçek/tüzel kişiler tarafından aynı veya farklı yatırım alanlarında kurulan işletmelerin başvuru aşamasında birbirleriyle ortak ekonomik ilişkileri tespit edilmemiş olsa dahi, projelerin uygulama sırası veya uygulama sonrası dönemde fiziki olarak birleştirilmesi, yatırım alanlarında ortak kullanımlar ya da muhasebe kayıtlarında görülen birleşme veya ortaklıklar tespit edilmesi durumunda ilgili tüm sözleşmeler feshedilerek hibenin geri alım süreci başlatılır.

## **ON BİRİNCİ BÖLÜM** **Denetim ve Yaptırımlar**

### **Denetim**

**MADDE 41-** (1) Program kapsamında yapılan tüm işlemler Bakanlık tarafından denetlenir. Bu denetimler sırasında yapılan işlemlere ait talep edilen tüm bilgi ve belgeler il müdürlüğünce Genel Müdürlüğe sunulur.

(2) Genel Müdürlük, gerek duyulması halinde, Program kapsamında hibe desteği verdiği tesislerin denetimini gerçekleştirebilir.

### **Haksız ödemelerin geri alınması ve hak mahrumiyeti**

**MADDE 42-** (1) Bu Tebliğle belirlenen destekleme ödemelerinden, idari hata sonucu düzenlenen belgelerle yapılan ödemeler hariç, haksız yere yararlandığı tespit edilen yatırımcılar, 5488 sayılı Kanunun 23 üncü maddesi gereğince beş yıl süreyle hiçbir destekleme programından yararlandırılmazlar.

(2) Haksız yere yapılan destekleme ödemeleri, ödeme tarihinden itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak hesaplanan kanunî faizi ile birlikte zikredilen Kanun hükümlerine göre geri alınır. Haksız ödemenin yapılmasında ödemeyi sağlayan, belge veya belgeleri düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler, geri alınacak tutarların tahsilinde müştereken sorumlu tutulurlar.

(3) Yatırımcı, yatırımcının birinci derecede yakınları, yatırımcılar tarafından çalıştırılan kişiler, kamu çalışanları, kamu kurumları ile kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlar, makine, ekipman ve malzeme alımları ile inşaat işleri için yüklenici/tedarikçi olamazlar. Aynı zamanda satın almaya davet edilen yüklenici/tedarikçi firmaların ortağı ya da hissedarı da olamazlar. Benzer şekilde yüklenici/tedarikçi firmaların hissedarları, birinci derece yakınları ve yükleniciye/tedarikçiye ait şirketlerde çalışanlar da yatırımcı firmaların ortağı ya da hissedarı olamazlar. Aksi halde hibe ödemesi yapılırsa dahi ikinci fıkrada belirtilen usulde yapılan hibe ödemesi geri alınır.

(4) Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanıp mücbir sebepler dışında uygulama veya izleme süresi içerisinde yatırımın mülkiyetini değiştiren, faaliyetine son veren, hibe sözleşmesi hükümlerine aykırı hareket eden ve fesih işlemi uygulanan gerçek kişiler ve tüzel kişiler ile ortakları fesih işleminin uygulandığı tarihten itibaren beş yıl süresince Program kapsamındaki hibe desteklerinden faydalanamazlar.

(5) Bu Tebliğ kapsamında hibe sözleşmesi imzalamaya asıl olarak davet edilen yatırımcının hibe sözleşmesi imzalamaması durumunda bir sonraki başvuru döneminde yapacağı başvuru hibe desteği kapsamında değerlendirilmez.

## **ON İKİNCİ BÖLÜM** **Çeşitli ve Son Hükümler**

### **Diğer desteklerden yararlanma**

**MADDE 43-** (1) Başvuruya esas proje için bu Tebliğ kapsamında verilecek destek dışında, 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun geçici 39 uncu maddesi uyarınca 17/4/1957 tarihli ve 6948 sayılı Sanayi Sicili Kanununa göre sanayi sicil belgesini haiz katma değer vergisi mükelleflerine, münhasıran imalat sanayiinde kullanılmak üzere yapılan yeni makine ve teçhizat teslimlerine ilişkin katma değer vergisi istisnası ve faiz niteliğindeki destekler hariç, hiçbir kamu kurum ve kuruluşunun desteklerinden yararlanılamaz.

### **Programın uygulanmasına ilişkin yayımlar**

**MADDE 44-** (1) Bu Tebliğ gereği, programın genel uygulama usul ve esaslarına açıklık getirmek, destek sağlamak amacıyla Genel Müdürlük tarafından çıkarılan uygulama rehberi Bakanlık resmî internet adresinde, bilgilendirme ve açıklamalar ise başvuru sayfasında yayımlanır.

(2) Bu Tebliğde yer almayan hususlar uygulama rehberinde açıklanır. Uygulama rehberi yıl içinde oluşan ihtiyaçlar çerçevesinde güncellenebilir. Bu Tebliğde ve uygulama rehberinde yer almayan hususlarda; ilgili mevzuat hükümleri ile Genel Müdürlüğün görüş ve talimatları geçerlidir.

### **Yürürlükten kaldırılan tebliğ**

**MADDE 45-** (1) 29/12/2023 tarihli ve 32414 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımların Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2023/51) yürürlükten kaldırılmıştır.

### **Geçiş hükmü**

**GEÇİCİ MADDE 1-** (1) 45 inci madde ile yürürlükten kaldırılan tebliğ kapsamında hibe desteğinden faydalanmış olan yatırımlara ait devam eden iş ve işlemler hibe sözleşmesinin imzalandığı tarihte desteklemeye esas olan tebliğ hükümleri doğrultusunda gerçekleştirilir.

### **Yürürlük**

**MADDE 46-** (1) Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

**Yürütme**

**MADDE 47-** (1) Bu Tebliğ hükümlerini Tarım ve Orman Bakanı yürütür.

[Ekleri için tıklayınız.](#)